

SLR-BB – 1

Seat No.	
-------------	--

M.Ed. (Semester – II) (CBCS) Examination, 2016
PHILOSOPHY OF EDUCATION (Paper – I) (New)

Day and Date : Wednesday, 30-11-2016

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Max. Marks : 70

- Instructions :** 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in answer book on page no. 3.
2) **All questions are compulsory.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) _____ is known as a founder of Humanism.
a) Francisco Sanchez b) Hegel c) Plato d) Dewey
- 2) According to Gandhiji the medium of instruction should be the
a) National language b) Mother Tongue c) English d) Above all
- 3) According to Buddhist philosophy _____ is the aim of education.
a) Mukti b) Moksha c) Discipline d) Nirwan
- 4) Philosophy of education is a _____ branch of philosophy.
a) Speculative b) Applied c) Practical d) Realistic
- 5) "Philosophy is the mother of all sciences" it is stated by
a) Francis Bacon b) Sir John Adams c) Kant d) Socrates
- 6) According to philosophical view _____ is the original source of knowledge.
a) Intuitive knowledge b) Direct knowledge
c) Inference knowledge d) Verbal testimony knowledge
- 7) The _____ is school of thinking about philosophy through scientific role.
a) Perennialism b) Essentialism
c) Logical Empiricism d) Existentialism
- 8) _____ is the second branch of philosophy.
a) Epistemology b) Cosmology c) Ontology d) Axiology
- 9) _____ is the base of Jain philosophy.
a) Positivism b) Pluralism
c) Doctrine of non self d) Above all
- 10) According to _____ the aim of education is to prepare an ideal citizen.
a) Plato b) Mahatma Gandhiji c) Mahatma phule d) Swami Vivekananda
- 11) "If the poor boy cannot come to receive education, education must go to him" is stated by _____ thinker.
a) Dr. B.R. Ambedkar b) Rabindranath Tagore
c) Swami Vivekananda d) Mahatma phule
- 12) Co-operation, brotherhood are called _____ values.
a) Political b) Economic c) Social d) Religious

P.T.O.

- 13) _____ is important for the inculcation of values.
 a) Teacher behaviour b) Curriculum
 c) School environment d) Above all
- 14) _____ has included in Personal values.
 a) National integration b) Fraternity
 c) Self dependence d) Cooperation

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

१४

- १) मानवतावादाचे पुरस्कर्ते _____ यांना मानले जाते.
 अ) फ्रान्सिस्को सॅन्चेझ ब) हेगेल क) प्लेटो ड) ड्युई
- २) महात्मा गांधीजींच्या मते, 'शिक्षणाचे माध्यम _____ असावे.
 अ) राष्ट्रीय भाषा ब) मातृभाषा क) इंग्रजी ड) वरील सर्व
- ३) बौद्ध तत्त्वज्ञानानुसार _____ हे शिक्षणाचे ध्येय आहे.
 अ) मुक्ती ब) मोक्ष क) शिस्त ड) निर्वाण
- ४) शिक्षणाचे तत्त्वज्ञान ही तत्त्वज्ञानाची _____ शाखा आहे.
 अ) विचारप्रधान ब) उपयोजित क) व्यवहारप्रधान ड) वास्तववादी
- ५) 'तत्त्वज्ञान हे सर्व शास्त्राचे शास्त्र आहे' असे _____ यांनी म्हटले आहे.
 अ) फ्रान्सिस बेकन ब) सर जॉन अँडम्स क) कांट ड) सॉक्रेटिस
- ६) तत्त्वज्ञानाच्या दृष्टिने _____ ज्ञानाचा आदिस्रोत आहे.
 अ) प्रज्ञासाक्षात ज्ञान ब) साक्षात ज्ञान
 क) अनुमानात्मक ज्ञान ड) शब्दज्ञान/आप्तवाक्य
- ७) विज्ञान निष्ठ भूमिकेतून तत्त्वज्ञानाचा विचार करणारा _____ हा संप्रदाय होय.
 अ) सातत्यवाद ब) आवश्यकतावाद
 क) तार्किक प्रत्यक्षतावाद ड) अस्तित्ववाद
- ८) तत्त्वज्ञानाची _____ ही दुसरी शाखा आहे.
 अ) ज्ञान मीमासा ब) विश्वरचनावाद क) तत्त्वमीमासा ड) मूल्यमीमासा
- ९) जैन तत्त्वज्ञानाचा _____ हा पाया आहे.
 अ) अनुभवसत्तावाद ब) अनेकांतवाद
 क) अनात्मवाद ड) वरील सर्व
- १०) 'शिक्षणातून आदर्श नागारिक निर्माण करणे' हे _____ च्या शिक्षणाचे ध्येय आहे.
 अ) प्लेटो ब) महात्मा गांधीजी
 क) महात्मा फुले ड) स्वामी विवेकानंद
- ११) "मुले जर शिक्षण घ्यायला येणार नाहीत, येऊ शकणार नाहीत तर शिक्षण त्यांच्यापर्यंत गेले पाहिजे" असे _____ या विचारवंताने सुचविले आहे.
 अ) डॉ. बी. आर. आंबेडकर ब) रविंद्रनाथ टागोर
 क) स्वामी विवेकानंद ड) महात्मा फुले
- १२) परस्पर सहकार्य, बंधुभाव यांना _____ मूल्ये म्हणतात.
 अ) राजकीय ब) आर्थिक क) सामाजिक ड) धार्मिक
- १३) मूल्यांच्या रुजवणूकी साठी _____ ला महत्त्व आहे.
 अ) शिक्षकाचे वर्तन ब) अभ्यासक्रम क) शालेय परिसर ड) वरील सर्व
- १४) व्यक्तिगत मूल्यात _____ चा समावेश होतो.
 अ) राष्ट्रीय एकात्मता ब) बंधूता क) स्वावलंबन ड) सहकार्य

M.Ed. (Semester – II) (CBCS) Examination, 2016
PHILOSOPHY OF EDUCATION (Paper – I) (New)

Day and Date : Wednesday, 30-11-2016

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Marks : 56

2. Answer the following questions (**any one**) : 10
- 1) Explain the meaning and need of philosophy.
 - 2) How does the Buddhist philosophy influenced on Buddhist Education ?
3. Answer the following questions (**any one**) : 10
- 1) What is meant by values ? Explain the various types of values.
 - 2) Explain the contribution of educational thoughts of Swami Vivekanand with the reference to aims of education, curriculum and teaching methods.
4. Answer the following questions in brief (**any four**) : 20
- 1) What are the basic principles of Islamic philosophy ?
 - 2) Philosophical points of view, 'What is the nature of knowledge ?
 - 3) How is Rabindranath Tagore's thoughts useful for education ?
 - 4) State the educational importance of modern humanism.
 - 5) Which are the educational principles of logical empiricism ?
5. Answer the following questions in brief (**any four**) : 16
- 1) According to the philosophy, what are the aims of knowledge ?
 - 2) According to the existentialism, what is the nature of education ?
 - 3) Explain the concept of education, according to Dr. B.R. Ambedkar.
 - 4) Explain the educational values as mentioned in Indian constitution.
 - 5) Explain the concept of man as per Plato.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) तत्वज्ञानाचा अर्थ व गरज स्पष्ट करा.
 - २) बौद्ध तत्वज्ञानाचा बौद्ध शिक्षणाच्या ध्येयावरती कसा परिणाम झाला आहे ?
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) मूल्य म्हणजे काय ? मूल्यांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
 - २) शिक्षणाची ध्येये, अभ्यासक्रम आणि अध्यापन पद्धती या मुद्द्यांच्या संदर्भात स्वामी विवेकानंदानी मांडलेल्या शैक्षणिक विचारांचे योगदान स्पष्ट करा.

४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : २०
- १) इस्लामिक तत्वज्ञानाचे मूलतत्वे कोणती ?
 - २) तत्वज्ञानाच्या दृष्टिकोनातून ज्ञानाचे स्वरूप कोणते ?
 - ३) रविंद्रनाथ टागोरांची विचारधारा शिक्षणासाठी कसे उपयुक्त आहे ?
 - ४) आधुनिक मानवतावादाचे शैक्षणिक महत्त्व सांगा.
 - ५) तार्किक अनुभववादाचे शैक्षणिक तत्त्वे कोणते ?
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : १६
- १) तत्वज्ञानानुसार ज्ञानाचे ध्येय कोणते ?
 - २) अस्तित्ववादाला शिक्षणाचे अपेक्षित स्वरूप कोणते ?
 - ३) डॉ. बी. आर. आंबेडकरांनी सांगितलेली शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ४) भारतीय राज्यघटनेतील शैक्षणिक मूल्ये स्पष्ट करा.
 - ५) प्लेटोने सांगितलेली मानवाची संकल्पना स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester – II) (New CBCS) Examination, 2016
SOCIOLOGY OF EDUCATION (Paper – II)

Day and Date : Friday, 2-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Max. Marks : 70

Instruction : Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book
Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) Educational Sociology contributes
 - a) To the establishment of school discipline
 - b) To the development of curriculum
 - c) To the formation of educational aims
 - d) All of the above
- 2) Secular education in India means
 - a) An education opposed to religion
 - b) An education emphasizing equality of religion
 - c) Equal education for all religions
 - d) None of the above
- 3) Which of the following statements regarding the relationship of society and education is not correct ?
 - a) Education changes the ideals of the society
 - b) Education can reduce regional disparities
 - c) Society determines the model and structure of education
 - d) The best school reflects the worst society
- 4) As a teacher, what would you like to do to make your position in the society ?
 - a) You would join a political party
 - b) You would actively participate in the political activities
 - c) You would try to prove in the society that you are a superior being
 - d) You would properly undertake and execute your teaching responsibility
- 5) The basis of social discipline is
 - a) Condemnation and praise
 - b) A desire to become virtuous
 - c) Fear and punishment
 - d) Refinement and good moral values
- 6) What will you do to promote social qualities among your students ?
 - a) By showing your inconsistent behavior
 - b) Creating examples in front of them
 - c) Giving them freedom to learn through social interactions
 - d) Giving them knowledge about crisis of social values
- 7) Among the scheduled castes of India, which is the main cause of social mobility ?
 - a) Migration
 - b) Education
 - c) Political awakening
 - d) Television
- 8) The least important challenge to Indian Education today is presented by the
 - a) Poverty of the masses
 - b) Expanding population
 - c) High cost of education
 - d) Low return on education
- 9) In the meaning of value those things or activities are valuable which help in making our soul perfect it is related with
 - a) Ethical meaning
 - b) Philosophical meaning
 - c) Biological meaning
 - d) Psychological meaning
- 10) External peace is
 - a) Emotional
 - b) Mental
 - c) Physical
 - d) Spiritual
- 11) The concept human rights are earlier reformed to as
 - a) Natural rights
 - b) Common rights
 - c) Public rights
 - d) Women rights
- 12) Indira Gandhi National Open University was set up in Delhi in
 - a) 1986
 - b) 1990
 - c) 1988
 - d) 1985
- 13) Which age group is covered under National Literacy Mission ?
 - a) 15-25 Years
 - b) 35-60 Years
 - c) 15-35 Years
 - d) 14-40 Years
- 14) Value conflicts in the minds of school children are often created by
 - a) Maladjusted teachers
 - b) Unruly students
 - c) Conflicting value systems of the home and the school
 - d) Conflicting laws of the country

मराठी रूपांतर

१४

१. योग्य पर्याय निवडा.

- १) शैक्षणिक समाजशास्त्राचे योगदान म्हणजे
 अ) शाळेय विषयाची प्रस्थापना करणे
 ब) अभ्यासक्रमाचा विकास करणे
 क) शैक्षणिक उद्दिष्टे निश्चित करणे
 ड) वरीलपैकी सर्व
- २) भारतातील निधर्मी शिक्षण म्हणजे
 अ) धर्मानुसार शिक्षणास विरोध
 ब) सर्व धर्मांवात समानता आणण्यासाठी शिक्षणावर भर
 क) सर्व धर्मांना समान शिक्षण
 ड) वरीलपैकी नाही
- ३) समाज व शिक्षणाच्या संदर्भात खालीलपैकी कोणते विधान खरे नाही ?
 अ) शिक्षणामुळे समाजाचे आदर्श बदलतात
 ब) शिक्षणामुळे प्रादेशिकवाद कमी होती
 क) समाज हा शिक्षणाचे मॉडेल व रचना निश्चित करतो
 ड) चांगली शाळा वाईट समाज प्रतिबिंबित करते
- ४) चांगला शिक्षक म्हणून तुमचे सामाजिक स्थान निर्माण करण्यासाठी तुम्हाला काय करावयाचे आवडेल ?
 अ) तुम्ही राजकीय पक्षात सामील व्हाल
 ब) तुम्ही राजकीय कृतीमध्ये सक्रीय सहभाग घ्याल
 क) तुम्ही सर्वश्रेष्ठ असल्याचे समाजामध्ये सिद्ध करण्याचा प्रयत्न कराल
 ड) तुम्ही शैक्षणिक जबाबदारी योग्य रितीने स्विकारून अमंलबजावणी कराल
- ५) सामाजिक शिस्तीचा पाया _____ आहे.
 अ) अपमान व स्तुती
 ब) नीतिमान बनण्याची आंतरिक इच्छा
 क) भीती व शिक्षा
 ड) सद्वर्तन व चांगली नैतिक मूल्ये
- ६) तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये 'सामाजिक गुणवत्ता' वाढविण्यासाठी तुम्ही काय कराल ?
 अ) चंचल वर्तन दाखवू
 ब) त्यांच्यापुढे उदाहरणे ठेऊ
 क) सामाजिक आंतरक्रियांमधून शिकण्याचे स्वातंत्र्य देऊ
 ड) सामाजिक मूल्यांमधील संघर्षाची माहिती देऊ
- ७) अनुसूचित जातीच्या समाजामध्ये सामाजिक गतिमानतेचे मुख्य कारण _____ होय.
 अ) स्थलांतर
 ब) शिक्षण
 क) राजकीय जागृती
 ड) दूरदर्शन
- ८) सध्याच्या काळात भारतीय शिक्षणाच्या संदर्भात कमी महत्वाचे आव्हान म्हणजे
 अ) लोकांचे दारिद्र्य
 ब) वाढती लोकसंख्या
 क) खर्चिक उच्च शिक्षण
 ड) शिक्षणाचे अल्प फलित
- ९) 'आत्म्याला सुयोग्य बनविण्यासाठी उपयुक्त असणाऱ्या बाबी किंवा कृती म्हणजे मूल्य' ही व्याख्या _____ संबंधित आहे.
 अ) नैतिक अर्थाशी
 ब) तत्वज्ञानात्मक अर्थाशी
 क) जैविक अर्थाशी
 ड) मानसशास्त्रीय अर्थाशी
- १०) बाह्य शांतता _____ असते.
 अ) भावनिक
 ब) मानसिक
 क) शारीरिक
 ड) अध्यात्मिक
- ११) अलीकडच्या काळात मानवी हक्काच्या संकल्पनेत _____ अशी सुधारणा केली आहे.
 अ) नैसर्गिक हक्क
 ब) सामाईक हक्क
 क) जनतेचे हक्क
 ड) महिला हक्क
- १२) दिल्ली येथील इंदिरा गांधी राष्ट्रीय मुक्त विद्यापीठाची स्थापना _____ झाली.
 अ) १९८६
 ब) १९९०
 क) १९८८
 ड) १९८५
- १३) राष्ट्रीय साक्षरता अभियानामध्ये कोणत्या वयोगटाचा समावेश होती ?
 अ) १५-२५ वर्षे
 ब) ३५-६० वर्षे
 क) १५-३५ वर्षे
 ड) १४-४० वर्षे
- १४) शाळेय विद्यार्थ्यांच्या मनामध्ये सातत्याने मूल्यविषयक संघर्ष _____ निर्माण होतो.
 अ) विषमायोजित शिक्षकामुळे
 ब) खोडकर विद्यार्थ्यांमुळे
 क) कुटूंब व शाळेमधील मूल्यव्यवस्थेतील संघर्षामुळे
 ड) देशातील नियमांच्या संघर्षामुळे

**M.Ed. (Semester – II) (New CBCS) Examination, 2016
SOCIOLOGY OF EDUCATION (Paper – II)**

Day and Date : Friday, 2-12-2016

Marks : 56

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

2. Explain – Education as a Social System. **10**

OR

What are the various issues of equality of educational opportunities and excellence in education ?

3. What are the various approaches to Peace Education ? **10**

OR

Explain the concept of Distance Education and state its various programmes in India.

4. Answer in brief (**any 4**) : **20**

- 1) Process of Socialization.
- 2) Education and Multicultural Society.
- 3) Inequalities in Indian Social System.
- 4) Characteristics of Culture of peace.
- 5) Education for International Understanding.

5. Answer in brief (**any 4**) : **16**

- 1) Education as a process of Social Change.
- 2) Ivan Elich's Concept of De-Schooling.
- 3) Conflict Resolution.
- 4) Nature of Social Interaction.
- 5) Types of peace education.

मराठी रूपांतर

२. 'शिक्षण एक सामाजिक व्यवस्था' स्पष्ट करा. १०
- किंवा**
- शैक्षणिक संधी व गुणवत्ता यामधील समानतेच्या संदर्भात येणाऱ्या विविध समस्या कोणत्या ?
३. शांततेसाठी शिक्षणाचे विविध दृष्टिकोन कोणते ? १०
- किंवा**
- दूरस्थ: शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा व भारतातील दूरस्थ: शिक्षणाचे विविध कार्यक्रम सांगा.
४. थोडक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही ४) २०
- १) सामाजिकीकरणाची प्रक्रिया
 - २) शिक्षण आणि बहुसांस्कृतिक समाज
 - ३) भारतीय सामाजिक व्यवस्थेतील असमानता
 - ४) शांततेच्या संस्कृतीची गुणवैशिष्ट्ये
 - ५) आंतरराष्ट्रीय सामंजस्यासाठी शिक्षण
५. थोडक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही ४) १६
- १) शिक्षण : सामाजिक परिवर्तनाची प्रक्रिया
 - २) इव्हान इलिच याची निःशाळाकरण प्रक्रिया
 - ३) संघर्ष निवारण
 - ४) सामाजिक आंतरक्रियांचे स्वरूप
 - ५) शांतता शिक्षणाचे प्रकार.
-

Seat No.	
----------	--

M.Ed. – I (Semester – II) (New – CBCS) Examination, 2016
CURRICULUM STUDIES (Paper – III)

Day and Date : Monday, 5-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Max. Marks : 70

Instruction : Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) According to Taba and Taylor curriculum means planning for _____
a) Teaching b) Learning c) Understanding d) Instructions
- 2) There are _____ major components of curriculum.
a) 4 b) 3 c) 5 d) 6
- 3) _____ of the following is an important characteristics of curriculum.
a) Integration of experiences b) Pre-planned
c) Related to real life d) All a), b), c)
- 4) _____ of the following is/are criteria for good learning experiences.
a) Diversity b) Meaningful and related to life
c) Relative to age and maturity d) All a), b), c)
- 5) _____ model of curriculum development was designed mainly for social studies.
a) Taylor b) Hilda Taba
c) Willes and Bondi d) Nicholls and Nicholls
- 6) Futuristic model of curriculum development was introduced by
a) Mc Neil b) Hilda Taba c) Taylor d) Willes and Bondi
- 7) Drill in specific skills is one of the typical characteristic of _____ curriculum.
a) Subject centred b) Core-centred
c) Learner centred d) Community centred
- 8) Learning experiences must be relative to _____
a) Age of students b) Maturity level of students
c) Social status of students d) All a), b), c)
- 9) Inclusion of physical and health science subjects in the curriculum shows the _____ of curriculum.
a) Philosophical basis b) Sociological basis c) Psychological basis d) All a), b), c)
- 10) Group and group action is an important aspect of _____ curriculum.
a) Subject centred b) Core centred c) Learner centred d) Community centred
- 11) The major drawback of Nichollus and Nicholls model of curriculum development was _____
a) Expectations of society b) Diagnosis of learner needs
c) Selection of educational experiences d) Situational analysis
- 12) The activity arranged for making expected behavioural change among the students is called _____
a) Learning out come b) Learning objectives c) Learning experiences d) None of these
- 13) In _____ approach of curriculum development teaching topics are directly related to students lives.
a) Naturalistic b) Humanistic c) Constructionist d) Re-constructionist
- 14) Taylor suggested _____ steps of curriculum development.
a) 7 b) 4 c) 8 d) 6

P.T.O.

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. – I (Semester – II) (New – CBCS) Examination, 2016
CURRICULUM STUDIES (Paper – III)**

Day and Date : Monday, 5-12-2016

Marks : 56

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the meaning, concept and objectives of curriculum.
 - 2) Explain the concept and characteristics of humanistic curriculum.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the Taylor's model of curriculum development with special reference to analysis of needs, selection of objectives, learning experiences and evaluation.
 - 2) Explain the principles and criteria for developing learning experiences.
4. Answer the following questions in brief (**any four**) : **20**
- 1) Explain in brief theories of curriculum development.
 - 2) Explain the characteristics of community centred curriculum.
 - 3) Explain Hilda Taba's model of curriculum development.
 - 4) Explain the need of infusion of environment related knowledge in all subjects.
 - 5) Explain the principles of integration of curriculum.
5. Answer the following questions (**any four**) : **16**
- 1) Explain the determinants of curriculum.
 - 2) Explain the characteristics of social reconstructionist curriculum.
 - 3) Differentiate in centralized and de-centralized curriculum.
 - 4) Explain the problems of curriculum load.
 - 5) Explain the points to be considered while selecting learning experiences.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : 10
- 1) अभ्यासक्रमाचा अर्थ, संकल्पना आणि उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - 2) मानवतावादी अभ्यासक्रमाची संकल्पना व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : 10
- 1) टायलरचे अभ्यासक्रम विकसनाचे प्रतिमान खालील मुद्द्यांना अनुसरून स्पष्ट करा :
 - i) गरजांचे पृथःकरण
 - ii) अध्ययन अनुभव
 - iii) मूल्यमापन.
 - 2) अध्ययन अनुभव विकसनाची तत्त्वे आणि निकष स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 20
- 1) अभ्यासक्रम विकसनाच्या उपपत्ती थोडक्यात स्पष्ट करा.
 - 2) समाज केंद्रित अभ्यासक्रमाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - 3) अभ्यासक्रम विकसनाचे हिल्डा टाबा चे प्रतिमान स्पष्ट करा.
 - 4) पर्यावरण विषयक ज्ञान सर्व विषयातून अंतर्भूत / प्रतिबिंबित करण्याची गरज स्पष्ट करा.
 - 5) अभ्यासक्रमाचे समग्रिकरण / एकात्मिकरण करण्याची तत्त्वे स्पष्ट करा.
5. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 16
- 1) अभ्यासक्रमाची निर्धारक तत्त्वे स्पष्ट करा.
 - 2) सामाजिक पूर्ण-रचनावादी अभ्यासक्रमाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - 3) केंद्रित आणि विकेंद्रित अभ्यासक्रमातील फरक स्पष्ट करा.
 - 4) अभ्यासक्रम भाराच्या समस्या स्पष्ट करा.
 - 5) अध्ययन अनुभवाची निवड करतांना विचारात घ्यावयाचे मुद्दे स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
----------	--

M.Ed. – I (Semester – II) (New – CBCS) Examination, 2016
TEACHER EDUCATION – I (Paper – IV)

Day and Date : Wednesday, 7-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Max. Marks : 70

- N.B.** : 1) Q.No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
2) **All questions are compulsory**.
3) Figures to the **right** indicate marks.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct answer.

14

- 1) Duration of orientation programme is _____ weeks.
a) one to two b) two to three c) three to four d) four to five
- 2) A training given for developing knowledge and professional skills of the profession of teacher is called
a) Inservice Training b) Pre-service Training
c) Management of Training d) Planning of Training
- 3) In the evaluation of teacher education programme _____ was not included.
a) Pedagogical theory b) Working with the community
c) Practice teaching d) Self-appraisal
- 4) Need of organization inservice teacher education is for
a) Educational extension b) Improvement of competence
c) Need of change d) All above
- 5) Generally, discussion by various experts on a subject means
a) symposium b) conference c) workshop d) seminar
- 6) The following _____ is not the objective of Internal assessment of teacher education.
a) testing of achievement b) subjectivity
c) to develop efficiency d) integrated assessment
- 7) _____ is not the tool of internal assessment in teacher education.
a) Rating scale b) Check list c) Written examination d) Observation
- 8) _____ was not included in the planning of three tier plan for inservice teacher education.
a) system of teachers education
b) teacher education for secondary school teachers
c) training for Headmaster with the help of educationist
d) fundamental policy at national level
- 9) From 1973, quality development of teacher education in the country _____ organization work in NCERT.
a) NIEPA b) NCTE c) UGC d) SBTE
- 10) The institution provides inservice training at state level institution is
a) NCERT b) Central Institute of English
c) State Institute of English d) DIET
- 11) 'Refresher Course' is the example of _____ in the following.
a) Inservice training b) Preservice training c) Distance education d) Conference
- 12) Academic and vocational aspects are considered independently in preservice training for _____ level of training.
a) primary b) secondary c) higher secondary d) university level
- 13) The best way to remove the wide gap between theoretical and practicum part in teacher education is
a) Pedagogy b) Practice lesson c) Internship d) All above
- 14) _____ is developed through inservice teacher education.
a) Teaching related skills b) Teaching related techniques
c) Relating update d) Above all

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. पुढील योग्य पर्याय निवडा.

१४

- १) उद्बोधन वर्गाचा कालावधी _____ आठवडे एवढा असतो.
अ) एक ते दोन ब) दोन ते तीन क) तीन ते चार ड) चार ते पाच
- २) शिक्षकी पेशाचे ज्ञान व व्यावसायिक कौशल्ये विकसित करण्यासाठी दिल्या जाणाऱ्या प्रशिक्षणास _____ असे म्हणतात.
अ) सेवांतर्गत प्रशिक्षण ब) सेवापूर्व प्रशिक्षण क) प्रशिक्षणाचे व्यवस्थापन ड) प्रशिक्षणाचे नियोजन
- ३) शिक्षक शिक्षणाच्या मूल्यमापन कार्यात _____ मूल्यमापनाचा समावेश होत नाही.
अ) अध्यापनशास्त्राच्या सिद्धांताचे ब) सामाजिक कार्याच्या
क) सराव अध्यापनाच्या ड) स्वयं-मूल्यमापनाचा
- ४) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणाच्या संघटनाची गरज _____ साठी असते.
अ) शैक्षणिक विस्तारासाठी ब) कार्यक्षमतेत वाढ करणे क) परिवर्तनाची गरज ड) वरील सर्व
- ५) सामान्यपणे, एकाच विषयावर विविध तज्ञांनी केलेली चर्चा म्हणजे _____ होय.
अ) चर्चासत्र ब) परिषद क) कृतिसत्र ड) परिसंवाद
- ६) खालीलपैकी _____ हे शिक्षक शिक्षणाच्या अंतर्गत मूल्यांकनाचे उद्दिष्ट नाही.
अ) संपादनक तपासणी ब) व्यक्तिनिष्ठता क) कार्यकुशलता सुधारणे ड) एकात्मिक मूल्यांकन
- ७) शिक्षक शिक्षणातील अंतर्गत मूल्यनिर्धारणाचे _____ हे साधन नाही.
अ) पदनिश्चयन श्रेणी ब) पडताळासूची क) लेखी परीक्षा ड) निरीक्षण
- ८) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणाच्या नियोजनाच्या तीन श्रेणीत _____ चा समावेश होत नाही.
अ) शिक्षकांच्या शिक्षणाची व्यवस्था
ब) माध्यमिक शिक्षकांसाठी शिक्षक-शिक्षण
क) शिक्षणतज्ञांच्या सहकार्याने मुख्याध्यापकांसाठी शिक्षण
ड) राष्ट्रीय स्तरावर मूलभूत धोरण ठेवणे
- ९) १९७३ पासून देशातील शिक्षक शिक्षणाची गुणवत्ता वाढविण्यासाठी एन.सी.ई.आर.टी. मध्ये _____ ही संस्था कार्य करते.
अ) NIEPA ब) NCTE क) UGC ड) SBTE
- १०) सेवांतर्गत प्रशिक्षण देणाऱ्या संस्थांपैकी _____ ही संस्था राज्य पातळीवर प्रशिक्षण देण्याचे कार्य करते.
अ) एन.सी.ई.आर.टी. ब) सेंट्रल इन्स्टिट्यूट ऑफ इंग्लिश
क) राज्य आंग्लभाषा संस्था ड) DIET / डाएट
- ११) 'उजळणी वर्ग' हे पुढीलपैकी _____ चे उदाहरण आहे.
अ) सेवांतर्गत प्रशिक्षण ब) सेवापूर्व प्रशिक्षण क) दूरस्थ शिक्षण ड) परिषद
- १२) सेवापूर्व प्रशिक्षण देताना 'शैक्षणिक' व 'व्यावसायिक' या दोन बाबींचा स्वतंत्रपणे विचार _____ स्तरासाठीच्या प्रशिक्षणात होतो.
अ) प्राथमिक ब) माध्यमिक क) उच्च माध्यमिक ड) विद्यापीठ स्तर
- १३) शिक्षक शिक्षणातील तात्त्विक व प्रात्यक्षिक भागातील मोठी दरी दूर करण्याचा _____ हा एक उत्तम मार्ग आहे.
अ) अध्यापनशास्त्र ब) सराव पाठ क) धात्रसेवाकाल ड) वरील सर्व
- १४) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणातून _____ चा विकास साद्यता येतो.
अ) अध्यापनपूरक कौशल्ये ब) अध्यापनपूरक तंत्रे
क) अद्ययावततेचा ड) वरील सर्व

Seat No.	
-------------	--

**M.Ed. – I (Semester – II) (New – CBCS) Examination, 2016
TEACHER EDUCATION – I (Paper – IV)**

Day and Date : Wednesday, 7-12-2016

Marks : 56

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

2. Answer the following questions. 10
- 1) State the concept and aims of pre-service teacher education. Explain the scope of pre-service teacher education.
- OR
- 2) State the concept of continuing professional development of a teacher. Explain the various modes of inservice professional development of teacher.
3. Answer the following questions. 10
- 1) What is internship ? Discuss internship with nature, objectives, duration and organization.
- OR
- 2) Discuss the qualities and characteristics of an effective inservice teacher educator.
4. Answer the following questions in brief (**any four**). 20
- 1) State the transactional approach in teacher education course.
- 2) Explain the merits and limitations of Distance Teacher Education as a mode of pre-service teacher education.
- 3) What are the common problems faced by a teacher educator in an inservice teacher education programme ?
- 4) Explain the structure of inservice teacher education.
- 5) Write the characteristics of student teacher as an adult-learner in teacher education at present setup.
5. Answer the following questions in brief (**any four**). 16
- 1) Explain the assessment of need of training inservice teacher education.
- 2) State the transactional approach of developing skills and competency in teacher education curriculum.
- 3) Explain the meaning and objectives of workshop.
- 4) Which structure has suggested by NCTE in present setup of pre-service teacher education for secondary level.
- 5) Explain the organization and evaluative approach or aspect of collaborative transactional approach of teacher education.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. १०
- १) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाची संकल्पना व ध्येये सांगून सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- किंवा**
- २) शिक्षकांच्या व्यावसायिक विकसनातील सातत्यपूर्तीची संकल्पना सांगून शिक्षकांच्या सेवांतर्गत व्यावसायिक विकसनाचे विविध मार्ग स्पष्ट करा.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. १०
- १) आंतरवासिता म्हणजे काय ? आंतरवासिता कार्यक्रमाचे स्वरूप, उद्दिष्टे, कालावधी व संघटन या मुद्द्यांआधारे आंतरवासितेची चर्चा करा.
- किंवा**
- २) प्रभावी सेवांतर्गत शिक्षक प्रशिक्षकाच्या अंगी कोणकोणती गुणवैशिष्ट्ये असावित याची चर्चा करा.
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार). २०
- १) शिक्षक शिक्षण अभ्यासक्रमातील व्यवहारिक दृष्टीकोन कोणते ते नमूद करा.
- २) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाचा मार्ग म्हणून दूरस्थ शिक्षक-शिक्षणाचे फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.
- ३) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाच्या संघटनामध्ये शिक्षक प्रशिक्षकास कोणकोणत्या समस्थांना सामोरे जावे लागते ?
- ४) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणासाठीची संरचना स्पष्ट करा.
- ५) एक प्रौढ अध्ययनकर्ता म्हणून सद्यःस्थितीतील शिक्षक शिक्षणातील प्रशिक्षणार्थीची वैशिष्ट्ये लिहा.
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे द्या (कोणतेही चार). १६
- १) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणात प्रशिक्षणाच्या गरजांचे मूल्यांकन कसे केले जाते ते स्पष्ट करा.
- २) शिक्षक शिक्षण अभ्यासक्रमातील कौशल्ये आणि क्षमता विकसनाचा व्यवहारिक दृष्टीकोन विशद करा.
- ३) कार्यशाळेचा अर्थ व उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ४) एन.सी.टी.ने सद्यःस्थितीत माध्यमिक स्तरासाठी सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाची कोणती संरचना सूचविली आहे.
- ५) शिक्षक शिक्षणाचा व्यवहारिक दृष्टीकोन म्हणून सहकार्यात्मक व्यवहारिक दृष्टीकोनाची संघटन व मूल्यमापनात्मक बाजू स्पष्ट करा.

SLR-BB – 5

Seat No.	
-------------	--

**M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2016
EDUCATION**

Paper – I : Philosophical and Sociological Foundation of Education

Day and Date : Wednesday, 30-11-2016
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Max. Marks : 50

- Instructions :**
- 1) **All questions are compulsory.**
 - 2) Figures on **right** side show **marks**.
 - 3) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book Page No. 3. **Each** question carries **one** mark.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct alternative :

(10×1=10)

- 1) The _____ says Education is a social process.
a) Sociology b) Political Science c) Psychology d) Economics
- 2) Sociologist _____ described the six kinds of social interaction.
a) Brown b) Pitter Drudger c) Octave d) Jorge Pane
- 3) Consumer Protection Act is implemented in India in the year
a) 1986 b) 2005 c) 2000 d) 1968
- 4) In the context of Public Health _____ option is important.
a) School health programmed b) Reinforcement of public health
c) Public immunization campaign d) All of the above
- 5) _____ are there in the International Manifesto of Human Rights.
a) 28 Rights and 2 Duties b) 2 Rights and 28 Duties
c) 30 Human Rights d) None of these
- 6) _____ has maintained the 'Right to Equity' in Indian Constitution.
a) Preamble of Indian Constitution b) Article 14 to 18
c) Directive principles d) Appendix of Indian Constitution
- 7) Women and Child Development Ministry has been established in _____ year for Women Empowerment in India.
a) 2006 b) 2000 c) 2005 d) 2007
- 8) _____ problem is became Global Problem.
a) Terrorism b) Naxalism c) Religionist d) Existentialism
- 9) The Development of Socially disadvantaged is included in
a) Social Justice b) Equality of Opportunity
c) Human Status d) All of the above
- 10) _____ factors take lead in the work of Social change.
a) Religious b) Economic c) Political d) All of the above

P.T.O.

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2016
EDUCATION**

Paper – I : Philosophical and Sociological Foundation of Education

Day and Date : Wednesday, 30-11-2016
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Marks : 40

Instructions : 1) **All questions are compulsory.**
2) **Figures on right side show marks.**

2. Answer the following questions (**any one**). **10**
- 1) Explain the need of the socialization of Human being for good citizenship.
 - 2) Explain the Intellectual Property Right with special reference to copyright.
3. Answer the following questions (**any one**). **10**
- 1) Explain the importance of Human Rights in the context of Globalization.
 - 2) Write short note on “Education in Multicultural Society”.
4. Answer the following question in brief. **8**
- 1) Explain the role of education in international understanding.
 - 2) Describe the role of education in community health.
5. Answer the following questions in brief. **12**
- 1) Explain the meaning and importance of Economics of Education.
 - 2) Explain the role of education for prevention of Terrorism.
 - 3) Describe the importance of Equity in Education.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही १). १०
- १) चांगल्या नागरिकत्वासाठी व्यक्तित्वाच्या सामाजिकीकरणाची गरज स्पष्ट करा.
 - २) कॉपीराईट संदर्भात “बौद्धिक संपदा हक्क” स्पष्ट करा.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही १). १०
- १) जागतिकीकरणाच्या संदर्भानुसार मानवी हक्काचे महत्व विषद करा.
 - २) बहुसांस्कृतिक समाजातील शिक्षणा संदर्भात थोडक्यात माहिती लिहा.
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. ८
- १) आंतरराष्ट्रीय सामंजस्यामध्ये शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - २) सार्वजनिक आरोग्यामध्ये शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. १२
- १) शिक्षणाचे अर्थशास्त्र संकल्पना आणि महत्व विषद करा.
 - २) दहशतवाद रोखण्यासाठी शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - ३) शिक्षणातील समानतेचे महत्व स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2016
(Paper – II) PSYCHOLOGICAL FOUNDATIONS OF EDUCATION

Day and Date : Friday, 2-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Max. Marks : 50

N.B. : Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Mark: 10

1. Choose the correct alternative :

10

1) Spearman state the formula of intelligence

a) $G = I + (S_1 + S_2 + S_3 \text{ etc})$

b) $I = G + (S_1 + S_2 + S_3 \text{ etc})$

c) $I = (G + S + S_1 + S_2)$

d) None of these

2) What will do for keeping the students good mental health ?

a) Training of yoga

b) Self ideal

c) Democratic environment

d) All of above

3) The father of intelligence tests

a) Asubel

b) Spearman

c) Thomson

d) None of these

4) First study of individual difference is

a) Skinner

b) Galton

c) Woodworth

d) Maclver

5) The symptoms of maladjustment person is

a) Neglegency

b) Null emotions

c) Aggressive behaviour

d) All of above

6) Social observational theory

a) Maslow

b) Bandura

c) Fried

d) Miller

7) Psychoanalysis theory

a) Rogers and Maslow

b) Dollard

c) Spearman

d) None of these

8) For I.Q. _____ formula is used.

a) $I.Q. = \frac{\text{Physical age}}{\text{Mental age}} \times 100$

b) $I.Q. = \frac{\text{Mental age}}{\text{Physical age}} \times 100$

c) $I.Q. = \frac{\text{Physical age}}{\text{Mental age}} \times 150$

d) None of these

9) _____ is a not factor of creativity.

a) Flexibility

b) Analysis

c) Sensation

d) Motivation

10) Students opposite behaviour of society is called as juvenile. This is state by

a) Handifiled

b) Munn

c) Gilford

d) Homes

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याया निवड:

१०

१) स्पिरामनने बुद्धिमत्तेचे _____ सूत्र सांगितले.

अ) $G = I + (S_1 + S_2 + S_3 \text{ etc})$

ब) $I = G + (S_1 + S_2 + S_3 \text{ etc})$

क) $I = (G + S + S_1 + S_2)$

ड) यापैकी नाही

२) विद्यार्थ्यांचे मानसिक आरोग्य चांगले राखण्यासाठी तुम्ही _____ कराल.

अ) योग प्रशिक्षण

ब) स्वयं आदर्श

क) लोकशाही वातावरण

ड) सर्व

३) बुद्धिमत्ता कसोट्यांचा जनक _____ यांना म्हणतात.

अ) आसुबेल

ब) स्पिरामन

क) थामसन

ड) यापैकी नाही

४) व्यक्तिभेदाचा अभ्यास सर्व प्रथम _____ नी केला.

अ) स्कीनर

ब) गाल्टन

क) वुडवर्थ

ड) मॅकआयव्हर

५) विषमायोजित व्यक्तित्तेचे लक्षण _____ होय.

अ) निष्काळजीपणा

ब) भावनाशून्य

क) अतिरेकी वर्तन

ड) वरील सर्व

६) सामाजिक निरीक्षण उपपत्ती _____

अ) मास्लो

ब) बांदूरा

क) फ्राईड

ड) मिळर

७) मनोविश्लेषण उपपत्ती _____

अ) राजर्स व मास्लो

ब) डोलार्ड

क) स्पिरामन

ड) यापैकी नाही

८) बुद्धि गुणांक काढण्यासाठी _____ या सूत्राचा अवलंब करयात.

अ) बुद्धि गुणांक = $\frac{\text{जन्मवय}}{\text{मानसिक वय}} \times 100$

ब) बुद्धि गुणांक = $\frac{\text{मानसिक वय}}{\text{जन्मवय}} \times 100$

क) बुद्धि गुणांक = $\frac{\text{जन्मवय}}{\text{मानसिक वय}} \times 150$

ड) यापैकी नाही

९) सर्जनशीलतेचा _____ घटक नाही.

अ) लवचिकता

ब) पृथक्करण

क) संवेदना

ड) प्रेरणा

१०) बालकाचे समाजविरोधी वर्तन म्हणजे गुन्हेगारी होय असे _____ यांनी म्हटले आहे.

अ) हॅन्डफिल्डने

ब) मनने

क) गिल्फोर्ड

ड) होम्सने

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2016
(Paper – II) PSYCHOLOGICAL FOUNDATIONS OF EDUCATION**

Day and Date : Friday, 2-12-2016

Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) What is meant by intelligence ? Explain the Spearman's Intelligence theory.
 - 2) Explain the Maslow's Humanistic Theory.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the process and nature of creativity. Explain how you will develop the creativity in student as a teacher.
 - 2) What is meant by social psychology ? Explain the scope and contribution of social psychology to education.
4. Answer the following questions in brief : **8**
- 1) Explain the concept of juvenile delinquency.
 - 2) What is meant by social intelligence ?
5. Answer the following questions in brief : **12**
- 1) State the characteristics of good mental health.
 - 2) What is meant by individual difference ? Explain the concept of inter-intra individual difference ?
 - 3) State the use of intelligence tests.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) : १०
- १) बुद्धिमत्ता म्हणजे काय ? स्पिअमनची बुद्धिमत्ता उपपत्ती स्पष्ट करा.
 - २) मास्लोची मानवतावादी उपपत्ती स्पष्ट करा.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) : १०
- १) सर्जनशीलतेची प्रक्रिया व स्वरूप स्पष्ट करा. विद्यार्थीमध्ये सर्जनशीलतेचा विकास शिक्षक म्हणून कसे कराल ?
 - २) सामाजिक मानसशास्त्र म्हणजे काय ? सामाजिक मानसशास्त्राची व्याप्ती व शिक्षणतील योगदान स्पष्ट करा.
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : ८
- १) बालगुन्हेगारीची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - २) सामाजिक बुद्धिमत्ता म्हणजे काय ?
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : १२
- १) चांगल्या मानसिक आरोग्याची गुणवैशिष्ट्ये सांगा.
 - २) व्यक्तिभेद म्हणजे काय ? अंतर बाह्य व्यक्तिभेदाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ३) बुद्धिमापनाच्या कसोट्यांचा उपयोग सांगा.
-

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester – II) Examination, 2016
METHODOLOGY OF EDUCATIONAL RESEARCH (Old) (Paper – III)

Day and Date : Monday, 5-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 12. 30 p.m.

Max. Marks : 50

- Instructions :**
- 1) Q.No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
 - 2) Figures to **right** indicate **full** marks.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct answer.

(10×1=10)

- 1) In non-parametric test measurement tool is _____
a) reliable b) standard c) objective d) subjective
- 2) 'APA style is used for _____
a) Index b) Bibliography
c) Appendix d) None of above
- 3) _____ is small portion of population selected for observation and analysis.
a) Operational definition b) Hypothesis
c) Assumption d) Sample
- 4) Perposive sampling is _____stratified.
a) Unlimited b) Limited
c) Some time limited d) None of these
- 5) Interviews tool used in _____ research method.
a) Case study b) Survey c) Historical d) Experimental
- 6) Characteristic of standardized test is
a) Useful b) Content c) Comparative d) Objective
- 7) Descriptive research is _____ type of research.
a) Analytical b) Fundamental c) Ex-post facto. d) Applied
- 8) _____ is not related to case study.
a) Casual comparative b) Trend study
c) Age d) Follow study
- 9) There are _____ chapters section in research report writing.
a) 1 b) 2 c) 3 d) 5
- 10) Planning of qualitative research is
a) Developed b) Developing c) Undeveloped d) Planned

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा.

- १) अपरिमितय चाचणीमध्ये मापन साधन _____ असते.
 अ) विश्वसनीय ब) प्रमाणित क) वस्तुनिष्ठ ड) व्यक्तिनिष्ठ
- २) ए पी ए शैलीचा _____ साठी उपयोग करतात.
 अ) अनुक्रमणिका ब) संदर्भ ग्रंथ
 क) परिशिष्ट ड) वरीलपैकी एकही नाही
- ३) विश्लेषण व निरीक्षणासाठी जनसंख्येतील निवडलेला लहान भागास _____ म्हणतात.
 अ) कार्यात्मक व्याख्या ब) गृहित क) परिकल्पना ड) नमुना
- ४) प्रसामान्य संभाव्यता वक्राचा विस्तार _____ असतो.
 अ) अमर्याद ब) मर्यादित क) कांहीवेळा मर्यादित ड) सांगता येत नाही
- ५) मुलाखत या तंत्राचा वापर _____ संशोधन पद्धतीमध्ये केला जातो.
 अ) व्यक्ति अभ्यास ब) सर्वेक्षण क) ऐतिहासिक ड) प्रायोगिक
- ६) प्रमाणित चाचणीचे _____ हे वैशिष्ट्ये आहे.
 अ) उपयोगिता ब) आशय क) तौलनिक ड) वस्तुनिष्ठता
- ७) वर्णनात्मक संशोधन हे _____ प्रकारचे संशोधन आहे.
 अ) विश्लेषणात्मक ब) मूलभूत
 क) परिणामोत्तर कारणमिमांसा ड) उपयोजित
- ८) व्यक्ति अभ्यासाचा प्रकार _____ शी संबंधित नाही.
 अ) तौलनिक कार्यकारण ब) प्रवृत्ती क) वय ड) अनुधावन
- ९) संशोधन अहवालामध्ये _____ प्रकरणे निवडले जातात.
 अ) १ ब) २ क) ३ ड) ५
- १०) गुणात्मक संशोधनाचे नियोजन _____ असते.
 अ) विकसित ब) विकसनशील क) अविकसित ड) पूर्वनिर्धारित

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. (Semester – II) Examination, 2016
METHODOLOGY OF EDUCATIONAL RESEARCH (Old) (Paper – III)**

Day and Date : Monday, 5-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 12. 30 p.m.

Marks : 40

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the questionnaire and observation tools in educational research.
 - 2) Write nature and need of sampling.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Write the means and importance of the parametric and non-parametric test.
 - 2) Explain how did evaluation of the educational report writing.
4. Answer the following questions in brief : **8**
- 1) Write the nature of data collection.
 - 2) Explain the concept of standard error.
5. Answer the following questions in brief : **12**
- 1) Write the importance in research of interview.
 - 2) Write the nature of measure of central tendencies.
 - 3) Write the nature of good sampling.
 - 4) Explain use of computer in educational research.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) शैक्षणिक संशोधनातील प्रश्नावली व निरीक्षण या साधन तंत्राचे स्पष्टीकरण द्या.
 - २) नमुना निवडीचे वैशिष्ट्ये व गरज लिहा.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) परिमितीय व अपरिमितीय चाचण्याचा अर्थ सांगून त्याचे महत्त्व लिहा.
 - २) शैक्षणिक अहवाल लेखनाचे मूल्यमापन कसे केले जाते स्पष्ट करा.
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : ८
- १) माहिती संकलनाचे स्वरूप लिहा.
 - २) प्रमाण त्रुटीची संकल्पना स्पष्ट करा.
५. खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा : १२
- १) मुलाखतीचे संशोधनातील महत्त्व लिहा.
 - २) केंद्रिय प्रवृत्ती परिमाणाचे स्वरूप लिहा.
 - ३) चांगल्या नमुना निवडीचे वैशिष्ट्ये लिहा.
 - ४) शैक्षणिक संशोधनात संगणकाचा वापर स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2016
TEACHER EDUCATION (Paper – IV)**

Day and Date : Wednesday, 7-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Max. Marks : 50

- Instructions :** 1) Q.No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
2) **Right side** figures indicate the **marks**.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct answer.

(10×1=10)

- 1) Educational research survey volumes are prepared by Dr. M.B. Buch and
a) N.C.E.R.T. b) U.G.C. c) John Best d) N.C.T.E.
- 2) _____ is not a basic component of model of teaching.
a) Social system b) Focus c) Teaching d) Syntax
- 3) NAAC is established _____ year.
a) 1998 b) 1999 c) 2000 d) 2001
- 4) The Chairman of National Commission of Teacher Education was
a) D.P. Chattopadhyaya b) Hunter
c) Dellers d) A.L. Mudliyar
- 5) The report of International Commission on Education (1996) is popular by _____ name.
a) Teaching : the treasure within b) Education : the treasure within
c) Learning : the treasure within d) Training : the treasure within
- 6) _____ is the process of receiving appropriate response according to content and through specific interaction.
a) Teaching b) Learning c) Conditioning d) Orientation
- 7) Teacher thought process is continue in the pre-teaching stage, interactive stage and _____ stage.
a) Post teaching b) Learning c) Guidance d) Counselling
- 8) Flanders specified _____ behaviour of the teaching, learning process.
a) sixteen b) twelve c) eight d) ten
- 9) Scientific inquiry model develop on _____ 's theory.
a) Joshef Swab b) Donald O. c) Benzamin Bloom d) Puni Shefal
- 10) Following option is not the teaching of teacher thought process
a) Teacher Diary b) Stimulated
c) Stimulated recognition d) Thinking a loud

P.T.O.

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा :

10

- 1) 'शैक्षणिक संशोधन आढावा' चे एकत्रिकरण डॉ. एम.बी. बूच आणि _____ यांनी केले.
 अ) एन.सी.ई.आर.टी. ब) यु.जी.सी. क) जॉन बेस्ट ड) एन.सी.टी.ई.
- 2) अध्यापन प्रतिमानाचा _____ हा घटक महत्वाचा नाही.
 अ) सामाजिक प्रणाली ब) उद्देश क) अध्यापन ड) संरचना
- 3) नॅक ची स्थापना _____ साली झाली.
 अ) 1998 ब) 1999 क) 2000 ड) 2001
- 4) राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण आयोगाचे अध्यक्ष _____ हे होते.
 अ) डी.पी. चटोपाध्याय ब) हंटर क) डेलॉर्स ड) ए.एल. मुदलियार
- 5) शिक्षणाचा आंतरराष्ट्रीय आयोगाचा अहवाल (1996) _____ नावाने प्रसिद्ध झाला.
 अ) अध्यापन : एक खजिना ब) शिक्षण : एक खजिना
 क) अध्ययन : एक खजिना ड) प्रशिक्षण : एक खजिना
- 6) विषयाच्या आशयानुसार विशिष्ट आंतरक्रियेतून विद्यार्थ्यांचा अपेक्षित प्रतिसाद मिळविण्याची प्रक्रिया म्हणजे _____ होय.
 अ) अध्यापन ब) अध्ययन क) अभिसंधान ड) उद्बोधन
- 7) अध्यापनाच्या अध्यापन पूर्व अवस्था, आंतरक्रियात्मक अवस्था, आणि _____ अवस्था, या तीन ही अवस्थेमध्ये शिक्षक विचार करत असतो.
 अ) अध्यापनेत्तर ब) अध्ययन क) मार्गदर्शन ड) समुपदेशन
- 8) पलँडर्सने अध्ययन, आध्यापन वर्तनाचे _____ गट केले आहेत.
 अ) सोळा ब) बारा क) आठ ड) दहा
- 9) वैज्ञानिक पृच्छा प्रतिमान हे _____ यांच्या उपपत्तीवर आधारित आहे.
 अ) जोसेफ श्वाब ब) डोनाल्ड ऑलिव्हर क) बेंझामिन ब्लूम ड) पूनी शेफल
- 10) खालील पैकी _____ हा पर्याय शिक्षक विचार प्रक्रिये बद्दल माहिती मिळविण्याचे तंत्र नाही.
 अ) शिक्षक रोजनिशी ब) उद्दीपन प्रत्यावहन क) उद्दिपन प्रत्याभिज्ञान ड) प्रकट विचार

Seat No.	
-------------	--

**M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2016
TEACHER EDUCATION (Paper – IV)**

Day and Date : Wednesday, 7-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Marks : 40

2. Give the answer of following question (**any one**) : **10**
- 1) What is meant by Accountability ? Explain the importance of Accountability in teaching profession.
 - 2) Explain the function of NCTE in the process of quality improvement in the teacher education institute.
3. Give the answer of following question (**any one**) : **10**
- 1) Explain the teacher thought process.
 - 2) Explain the nature of role playing model.
4. Answer the following questions in brief : **8**
- 1) Explain the importance of Internship in teacher education.
 - 2) Explain the nature of inservice teacher education programme.
5. Write note on the following : **12**
- 1) Write the characteristics of a good teacher educator.
 - 2) Explain the behaviouristic approach in teacher education.
 - 3) Explain the components in teacher education.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही १) : **10**
- 1) उत्तरदायित्व म्हणजे काय ? शिक्षकी पेशेमध्ये उत्तरदायित्वाचे महत्व स्पष्ट करा.
 - 2) शिक्षक शिक्षण संस्थेच्या गुणात्मक विकासामध्ये एन.सी.टी.ई.चे कार्य स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही १) : **10**
- 1) शिक्षक विचार प्रक्रिया स्पष्ट करा.
 - 2) भूमिका पालन प्रतिमान स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा :

8

- 1) शिक्षक शिक्षणामध्ये आंतर वासितेचे महत्व स्पष्ट करा.
- 2) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

5. टीपा लिहा :

12

- 1) चांगल्या शिक्षक प्रशिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - 2) शिक्षक शिक्षणातील वर्तनवादी उपागम स्पष्ट करा.
 - 3) शिक्षक शिक्षणातील घटक स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2016
INFORMATION TECHNOLOGY AND EDUCATIONAL TECHNOLOGY
(Paper – V)

Day and Date : Friday 9-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Max. Marks : 50

Instruction : Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose correct alternative and fill in the blanks :

10

- 1) To activate office assistant in MS-Powerpoint _____ function key is used.
a) F3 b) F5 c) F2 d) F1
- 2) In India _____ is an internet service provider.
a) VSNL b) ETH c) Data Infosys d) All a), b), c)
- 3) AVRC stands for _____
a) Audio Visual Research Centre b) Anti Virus Research Centre
c) Audio Visual Resource Centre d) Anti Virus Resource Centre
- 4) SITE was launched in _____
a) 1975 b) 1974 c) 1976 d) 1977
- 5) In e-mail CC stands for
a) Carbon Copy b) Courtesy Copy c) Complex Copy d) Chip-Copy
- 6) Video conferencing is useful for _____
a) Teacher training b) Vocational training
c) Business management training d) All a), b), c)
- 7) _____ protocol is used to upload files.
a) http:// b) ftp:// c) tcp:// d) tcpip://
- 8) Co-operative teaching strategy is not useful for _____ group.
a) Large b) Small c) Moderate d) None of these
- 9) The domain code _____ denotes commercial sites.
a) gov b) edu c) com d) net
- 10) Jerusalem is _____ type of virus.
a) Trojan horse b) Worm c) Time bomb d) None of these

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा व रिक्तस्थानांना जागा भरा.

10

- 1) एम्. एस्. पॉवर पॉइंट मध्ये ऑफीस असिस्टंट सुरु करण्यासाठी _____ फंक्शन की चा वापर करतात.
 - a) F3
 - b) F5
 - c) F2
 - d) F1
- 2) भारता मध्ये _____ ही इंटरनेट सर्व्हिस प्रोव्हायडर आहे.
 - a) VSNL
 - b) ETH
 - c) डाटा इन्फोसिस
 - d) सर्व a), b), c)
- 3) AVRC म्हणजे _____
 - a) ऑडीओ व्हिज्युअल रिसर्च सेंटर
 - b) अँटी व्हायरस रिसर्च सेंटर
 - c) ऑडीओ व्हिज्युअल रिसोर्स सेंटर
 - d) अँटी व्हायरस रिसोर्स सेंटर
- 4) SITE उपक्रम _____ मध्ये सुरु झाला.
 - a) 1975
 - b) 1974
 - c) 1976
 - d) 1977
- 5) ई-मेल मध्ये CC म्हणजे _____
 - a) कार्बन कॉपी
 - b) कर्टसी कॉपी
 - c) कॉम्प्लेक्स कॉपी
 - d) चिप कॉपी
- 6) चित्रित परिषद _____ साठी उपयुक्त आहे.
 - a) शिक्षक प्रशिक्षण
 - b) व्यवसाय प्रशिक्षण
 - c) उद्योग-व्यवसाय व्यवस्थापन प्रशिक्षण
 - d) सर्व a), b), c)
- 7) फाईल्स अपलोड करण्यासाठी _____ प्रोटोकॉल वापरतात.
 - a) http://
 - b) ftp://
 - c) tcp://
 - d) tcpip://
- 8) सहाकार्यात्मक अध्यापन कार्यनिती _____ गटासाठी उपयुक्त नाही.
 - a) मोठ्या
 - b) लहान
 - c) मध्यम
 - d) यापैकी नाही
- 9) डोमेन कोड _____ हे व्यावसायिक साईट दर्शवते.
 - a) gov
 - b) edu
 - c) com
 - d) net
- 10) 'जेरुसलेम' हा _____ प्रकारचा व्हायरस आहे.
 - a) ट्रोजन हॉर्स
 - b) वर्म
 - c) टाईम बॉम्ब
 - d) यापैकी नाही

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2016
INFORMATION TECHNOLOGY AND EDUCATIONAL TECHNOLOGY
(Paper – V)**

Day and Date : Friday 9-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Max. Marks : 40

2. Answer the following questions (**any one**): **10**
- 1) Explain the concept of system software state the functions of OS.
 - 2) Explain the concept of multimedia. Discuss various multimedia tools in brief.
3. Answer the following questions (**any one**): **10**
- 1) Explain the concept of teaching strategy. Illustrate any one innovative method of teaching.
 - 2) Explain the role of informational technology at various stages of educational research.
4. Answer the following questions in brief. **8**
- 1) State the advantages and disadvantages of e-mail.
 - 2) Explain the concept of virtual school.
5. Answer the following questions in brief. **12**
- 1) Explain the features of MS-Excel.
 - 2) Write short note on video conferencing.
 - 3) Explain the role of information technology in self learning.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : **10**
- 1) सिस्टम सॉफ्टवेअर ची संकल्पना स्पष्ट करा. ऑपरेटिंग सिस्टमची कार्ये सांगा.
 - 2) मल्टिमीडीया ची संकल्पना स्पष्ट करा. विविध मल्टिमीडीया साधनांची थोडक्यात चर्चा करा.
3. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : **10**
- 1) अध्यापन कार्यनितीची संकल्पना स्पष्ट करा. अध्यापनाची कोणतीही एक नाविन्यपूर्ण (innovative) पद्धती उदाहरणासह स्पष्ट करा.
 - 2) शैक्षणिक संशोधनाच्या विविध पायऱ्या मध्ये माहिती तंत्रज्ञानाची भूमिका स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **8**
- 1) ई-मेल चे फायदे व तोटे सांगा.
 - 2) अभासी शाळेची संकल्पना स्पष्ट करा.
5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **12**
- 1) एम् . एस्. एक्सेल ची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - 2) चित्रित परिषदेवर टीपा लिहा.
 - 3) स्वयं अध्ययनात माहिती तंत्रज्ञानाची भूमिका स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Part – I) (Semester – II) (Old) Examination, 2016
EDUCATION
Environmental Education (Paper – VI)

Day and Date : Tuesday, 13-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Max. Marks : 50

- N. B. :** 1) **All** questions are **compulsory**.
2) Figures to the **right** indicate marks.
3) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct alternative.

10

- 1) _____ are the serious causes of loss of forests.
a) Expansion of agricultural land and industrialisation
b) Salination and industrialisation
c) Mining, salination, industrialisation and agricultural land expansion
d) Expansion of agricultural land, mining, industrialisation
- 2) In food chain _____ is transferred from plant to animal.
a) food b) energy c) minerals d) competencies
- 3) Because of volcano eruption _____ types of pollution takes place.
a) sound b) soil c) air d) water
- 4) The loss of topsoil makes _____
a) less fertility of soil and humidity b) reduce water holding capacity and humidity
c) lack of nutrients d) reduce water holding capacity and fertility of soil
- 5) Waste is classified as hazards if it is _____
a) toxic b) reactive
c) toxic, reactive, corrosive d) toxic and corrosive
- 6) Environment study involves _____
a) biology and geology b) anthropology and economics
c) physics and chemistry d) all of the above
- 7) Sustainable development was first defined by _____
a) World Commission of Environment and Development
b) Rio Conference
c) United Nations
d) World Bank
- 8) The Wildlife Protection Act was passed in _____
a) 1986 b) 1974 c) 1972 d) 1980
- 9) Ozone layer depletion is caused by _____
a) CFCs b) NO₂ c) Methane d) CO
- 10) Which of following is an example of non-renewable resources ?
a) Wind b) Water c) Soil d) Coal and minerals

P.T.O.

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा :

10

- 1) जंगल नष्ट होण्याची _____ कारणे आहेत.
 - a) शेती क्षेत्रातील वाढ, औद्योगिकीकरण
 - b) खारफूटी, औद्योगिकीकरण
 - c) खाणकाम, खारफूटी, औद्योगिकीकरण, शेती क्षेत्रातील वाढ
 - d) शेती क्षेत्रातील वाढ, खाणकाम, औद्योगिकीकरण
- 2) अन्नसाखळीमध्ये वनस्पतीकडून प्राण्यांकडे _____ चे वहन होते.
 - a) अन्न
 - b) ऊर्जा
 - c) क्षार
 - d) क्षमता
- 3) ज्वालामुखीमुळे _____ चे प्रदूषण होते.
 - a) ध्वनी
 - b) मृदा
 - c) हवा
 - d) पाणी
- 4) जमीनीवरील मातीच्या वरच्या स्तर नष्ट झाल्याने _____
 - a) मातीची उत्पादन क्षमता व आर्द्रता कमी होते
 - b) पाणी घडून ठेवण्याची क्षमता व आर्द्रता कमी होते
 - c) पोषण तत्त्वांचा अभाव होतो
 - d) पाणी घडून ठेवण्याची क्षमता व उत्पादन क्षमता कमी होते
- 5) जर कचरा _____ असेल तर त्याचे धोकादायक कचऱ्यात वर्गीकरण केले जाते.
 - a) विषारी
 - b) किरणोत्सारी
 - c) विषारी, किरणोत्सारी, नाशकारी
 - d) विषारी व नाशकारी
- 6) पर्यावरण अभ्यासात _____ चा समावेश होतो.
 - a) जीवशास्त्र व भूगर्भशास्त्र
 - b) मानवशास्त्र व अर्थशास्त्र
 - c) भौतिकशास्त्र व रसायनशास्त्र
 - d) वरील सर्व
- 7) शाश्वत विकासाची संकल्पना सर्वात प्रथम _____ ने मांडले.
 - a) पर्यावरण व विकास जागतिक समिती
 - b) रिओ परिषद
 - c) यूनायटेड नेशन
 - d) जागतिक बँक
- 8) वन्यजीव संरक्षण कायदा _____ मध्ये संमत झाला.
 - a) 1986
 - b) 1974
 - c) 1972
 - d) 1980
- 9) ओझोन स्तराचा क्षय _____ मुळे होतो.
 - a) क्लोरो फ्लोरो कार्बन
 - b) नायट्रोजन ऑक्साईड
 - c) मिथेन
 - d) कार्बन मोनॉक्साईड
- 10) खालीलपैकी कोणते अपुनर्नवीकरणीय संपत्ती आहे ?
 - a) हवा
 - b) पाणी
 - c) माती
 - d) कोळसा व खनिजे

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Part – I) (Semester – II) (Old) Examination, 2016
EDUCATION
Environmental Education (Paper – VI)

Day and Date : Tuesday, 13-12-2016

Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

N. B. : 1) **All questions are compulsory.**
2) **Figures to the right indicate marks.**

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) What is an environment ? Write the scope and importance of environment. Write the relation between man and environment.
 - 2) What is natural hazards ? Write cause, effects and preventive measures to avoid destruction because of earthquake.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) What is environmental management ? Write its need and importance. What are ways of water management ?
 - 2) What is sustainable development ? Write its need and importance of sustainable development. What are the strategies for sustainable development ?
4. Answer the following in brief : **8**
- 1) Write the steps of environment impact assessment.
 - 2) Write the scope of environmental education.
5. Write notes of the following : **12**
- 1) Environmental movement – Narmada Bachao.
 - 2) Write the causes and effects of desertification.
 - 3) What is food chain ? Write its importance.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) पर्यावरण म्हणजे काय ? पर्यावरणाची व्याप्ती व महत्त्व लिहा. मानव व पर्यावरण यातील संबंध लिहा.
 - 2) नैसर्गिक आपत्ती म्हणजे काय ? भूकंपाची कारणे, परिणाम व विनाश टाळण्यासाठी उपाययोजना लिहा.
3. खालील प्रश्नांचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) पर्यावरण व्यवस्थापन म्हणजे काय ? पर्यावरण व्यवस्थापनाची गरज व महत्त्व लिहा. पाणी व्यवस्थापनाचे मार्ग लिहा.
 - 2) शाश्वत विकास म्हणजे काय ? शाश्वत विकासाची गरज व महत्त्व लिहा. शाश्वत विकासासाठी कोणत्या व्यूहरचना आखाण्या लागतात ?
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : 8
- 1) पर्यावरणीय प्रभावाच्या मूल्यमापनाच्या पायऱ्या लिहा.
 - 2) पर्यावरण शिक्षणाची व्याप्ती लिहा.
5. थोडक्यात टीपा लिहा : 12
- 1) पर्यावरणीय चळवळ – नर्मदा बचाओ.
 - 2) वाळवंटीकरणाची कारणे व परिणाम लिहा.
 - 3) अन्नसाखळी म्हणजे काय ? अन्नसाखळीचे महत्त्व लिहा.
-

SLR-BB – 11

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2016
GUIDANCE & COUNSELLING (Paper – VI)**

Day and Date : Tuesday, 13-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Max. Marks : 50

- Instructions :** 1) Q.No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
2) Figures on **right** side show marks.
3) **All** questions are **compulsory**.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct answer.

(10×1=10)

- 1) Super stated total _____ stages of vocational development.
a) two b) one c) three d) four
- 2) According to _____ job analysis is an accurate study of various components of job.
a) Blum and Bailinsky b) Frank
c) Brewer d) Rogers
- 3) At the end of years 1950 Govt. of Maharashtra Established Vocational Guidance Board at
a) Mumbai b) Pune c) Bangalore d) Kolhapur
- 4) The period of career master course is of
a) 21 days b) 30 days c) 3 months d) 1 year
- 5) Dean of students is the post first created by
a) Shivaji University b) S.N.D.T. University
c) Mumbai University d) Pune University
- 6) All India Institute of Mental Health is located at
a) Pune b) Hyderabad c) Bangalore d) Mumbai
- 7) 'Choosing a Career' is a book written by
a) Parsons b) Brewer c) Rogers d) D.Smith
- 8) Guidance is the responsibility of
a) Teacher b) Principal c) Counsellor d) All the above
- 9) 'Every Person has its own value' is assumed by
a) Lefever, Turrel, Weitzel b) A.J. Jones
c) Smith d) Good
- 10) _____ is the father of Psychoanalysis.
a) Dolard b) Miller c) Wolpe d) Frued

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- १) सुपर यांनी एकूण _____ टप्प्यांमध्ये व्यावसायिक विकासाची उपपत्ती मांडली.
अ) दोन ब) एक क) तीन ड) चार
- २) _____ च्या मते रोजगारातील विविध घटकांचा अचुक अभ्यास म्हणजे रोजगाराचे पृथक्करण होय.
अ) ब्लुम व बॅलॅस्की ब) फ्रँक क) ब्रेवर ड) रॉजर्स
- ३) इ. स. १९५० च्या शेवटी महाराष्ट्र शासनाने व्यावसायिक मार्गदर्शन बोर्डची स्थापना _____ या ठिकाणी केली.
अ) मुंबई ब) पुणे क) बेंगलोर ड) कोल्हापूर
- ४) करियर मास्टर अभ्यासक्रमाचा कालावधी _____ आहे.
अ) 21 (एकविस) दिवस ब) 30 दिवस
क) तीन महिने ड) 1 वर्ष
- ५) 'डीन ऑफ स्टुडेन्स' हे पद प्रथम _____ या विद्यापीठाने तयार केले.
अ) शिवाजी विद्यापीठ ब) S.N.D.T. विद्यापीठ
क) मुंबई विद्यापीठ ड) पुणे विद्यापीठ
- ६) 'All India Institute of Mental Health' ही संस्था _____ येथे आहे.
अ) पुणे ब) हैद्राबाद क) बेंगलोर ड) मुंबई
- ७) 'Choosing a Career' या पुस्तकाचे लेखक _____ हे आहेत.
अ) पारसन्स ब) ब्रेवर क) रॉजर्स ड) स्मिथ
- ८) मार्गदर्शन ही पुढीलपैकी कोणाची जबाबदारी आहे ?
अ) शिक्षक ब) प्राचार्य क) समुपदेशक ड) वरील सर्व
- ९) 'प्रत्येक व्यक्तीची स्वतःची मुल्ये असतात' मार्गदर्शनाचे हे गृहीतक _____ यांनी मांडले.
अ) लिफवेर, टरेल, विटझेल् ब) ए.जे. जोन्स
क) स्मिथ ड) गुड
- १०) _____ हे मनोविश्लेषण वादाचे जनक होत.
अ) डोलाई ब) मिलर क) वॉलप ड) फ्रॉईड

Seat No.	
-------------	--

**M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2016
GUIDANCE & COUNSELLING (Paper – VI)**

Day and Date : Tuesday, 13-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Max. Marks : 40

Instructions : 1) **All questions are compulsory.**

2) **Figures on right side show marks.**

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the concept of guidance. Write scope and type of guidance.
 - 2) Explain the types of exceptional children. How they are guided ?
3. Answer the following questions (**any one**): **10**
- 1) Explain the super theory of vocational development about guidance.
 - 2) Explain the guidance service for different levels of education.
4. Answer the following questions in brief : **8**
- 1) Describe various organizations providing guidance services.
 - 2) Explain types of counselling.
5. Answer the following questions : **12**
- 1) Importance of interview technique in guidance.
 - 2) Explain the uses of psychological test in guidance and counselling.
 - 3) Explain the concept of job analysis with an example.

मराठी रूपांतर

२. पुढील प्रश्नांची उत्तरे द्या (को. **एक**) : **10**
- १) मार्गदर्शनाची संकल्पना स्पष्ट करा. मार्गदर्शनाची व्याप्ती आणि प्रकार विशद करा.
 - २) अपवादात्मक बालकांचे वर्गीकरण करा त्यांना कशाप्रकारे मार्गदर्शन केले जाते ?
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (को. **एक**) : **10**
- १) व्यावसायिक विकासाची मार्गदर्शना संबंधीची सुपरची उपपत्ती स्पष्ट करा.
 - २) विविध शालेय स्तरावरील मार्गदर्शनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

४. थोडक्यात उत्तरे लिहा. 8
- १) मार्गदर्शन विषयक सुविधा पुरविणाऱ्या विविध संस्थांची थोडक्यात माहिती लिहा.
 - २) समुपदेशनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
५. पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहा : 12
- १) मुलाखत तंत्राचे मार्गदर्शनातील महत्त्व सांगा.
 - २) मार्गदर्शन व समुपदेशनासाठी मानसशास्त्रीय कसोट्यांची उपयुक्तता विशद करा.
 - ३) रोजगार पृथःकरण संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा.
-

SLR-BB – 12

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2016
MANAGEMENT, PLANNING AND FINANCING OF EDUCATION
(Paper – VI)

Day and Date : Tuesday, 13-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Max. Marks : 50

- Instructions:** 1) **All questions are compulsory.**
2) **Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 15 minutes in Answer Book Page No. 3. Each question carries one mark.**
3) **Figures to the right indicate marks.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose the correct alternative :

10

- 1) The nature of supervision primarily is about
a) Academic b) Administrative c) Evaluative d) Research
- 2) Supervision includes _____ aspect.
a) Guidance b) Direction c) Control d) Above all
- 3) The technique of supervision is
a) Test b) Examination c) Interview d) Research
- 4) Healthy Institutional climate is the feature of good
a) Management b) Administration c) Supervision d) Evaluation
- 5) The important principle of Budget is
a) Evaluation b) Administration c) Prediction d) Research
- 6) Generally the programme of budget is for _____ months.
a) Three b) Four c) Six d) Twelve
- 7) The type of education cost is
a) Direct cost b) Opportunity cost
c) Unit cost d) Above all
- 8) The salary of teacher is related to
a) Direct cost b) Opportunity cost
c) Unit cost d) Above all
- 9) The essential value of Human Research is
a) Technical skill b) Motivation c) Organization d) Above all
- 10) Creative type is related to the work of
a) Management b) Supervision c) Administration d) Research

P.T.O.

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) पर्यवेक्षणाचे स्वरूप मुख्यतः _____ विषयक आहे.
 अ) विद्या ब) प्रशासनात्मक
 क) मूल्यमापनात्मक ड) संशोधन
- 2) पर्यवेक्षणात _____ घटकाचा समावेश होतो.
 अ) मार्गदर्शन ब) संचालन
 क) नियंत्रण ड) वरील सर्व
- 3) पर्यवेक्षणाचे _____ हे तंत्र आहे.
 अ) चाचणी ब) परीक्षा क) मुलाखती ड) संशोधन
- 4) स्वास्थ्यपूर्ण संस्थांतर्गत वातावरण हे चांगल्या _____ चे वैशिष्ट्य आहे.
 अ) व्यवस्थापन ब) प्रशासन
 क) पर्यवेक्षण ड) मूल्यमापन
- 5) _____ हे अंदाजपत्रकाचे महत्त्वाचे तत्व आहे.
 अ) मूल्यमापन ब) प्रशासन
 क) पूर्वानुमान ड) संशोधन
- 6) सर्वसाधारणपणे अंदाजपत्रकाचा कार्यक्रम _____ महिन्यांसाठी असतो.
 अ) तीन ब) चार
 क) सहा ड) बारा
- 7) शिक्षण परिव्ययाचा _____ हा प्रकार आहे.
 अ) प्रत्यक्ष परिव्यय ब) संधीत्याग परिव्यय
 क) घटक परिव्यय ड) वरील सर्व
- 8) शिक्षकांचा पगार हा _____ शी संबंधित आहे.
 अ) प्रत्यक्ष परिव्यय ब) संधीत्याग परिव्यय
 क) घटक परिव्यय ड) वरील सर्व
- 9) मानवी संशोधनाचे आवश्यक मूल्य _____ आहे.
 अ) तांत्रिक कौशल्य ब) प्रेरणा
 क) संघटन ड) वरील सर्व
- 10) सृजनशील पद्धती ही _____ च्या कार्याशी संबंधित आहे.
 अ) व्यवस्थापन ब) पर्यवेक्षण क) प्रशासन ड) संशोधन

Seat No.	
-------------	--

**M.Ed. (Semester – II) (Old) Examination, 2016
MANAGEMENT, PLANNING AND FINANCING OF EDUCATION
(Paper – VI)**

Day and Date : Tuesday, 13-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Marks : 40

Instructions : 1) **All questions are compulsory.**
2) **Figures to the right indicate marks.**

2. Answer the following questions (**any one**). **10**
 - 1) Explain the principles of modern scientific management.
 - 2) Explain the concept and objectives of training.

3. Answer the following questions (**any one**). **10**
 - 1) Explain the various sources of funds.
 - 2) Explain the nature and scope of supervision.

4. Answer the following questions in brief. **8**
 - 1) State the function of educational management.
 - 2) Explain the objectives of decision making.

5. Answer the following questions in brief. **12**
 - 1) State the scope of educational finance management.
 - 2) What is the need of supervision ?
 - 3) Explain the meaning of leadership.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक). **10**
- 1) आधुनिक शास्त्रशुद्ध व्यवस्थापनाची तत्त्वे स्पष्ट करा.
 - 2) प्रशिक्षणाची संकल्पना व उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक). **10**
- 1) अनुदानाचे विविध स्रोत स्पष्ट करा.
 - 2) पर्यवेक्षणाचे स्वरूप आणि व्याप्ति स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **8**
- 1) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची कार्ये सांगा.
 - 2) निर्णय प्रक्रियेची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. **12**
- 1) शैक्षणिक वित्त व्यवस्थापनाची व्याप्ति सांगा.
 - 2) पर्यवेक्षणाची गरज काय आहे ?
 - 3) नेतृत्वाचा अर्थ स्पष्ट करा.
-

SLR-BB – 13

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester – II) Examination, 2016
VALUE EDUCATION (Old) (Paper – VI)**

Day and Date : Tuesday, 13-12-2016
Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

Max. Marks : 50

- N.B. :** 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 15 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
2) **All** questions are **compulsory**.
3) Figures to **right** indicate **full** marks.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 15 Minutes

Marks : 10

1. Choose proper alternatives :

10

- 1) Human mind can be effectively controlled by
a) Discipline b) Guidance c) Counselling d) Prayer
- 2) The main base of human development is
a) Labour b) Money c) Education d) All above
- 3) The _____ policy focussed on moral and emotional development of students.
a) 1968 b) 1986 c) 1992 d) 2002
- 4) Radha respect all the elders means she has _____ value.
a) Politeness b) Equality c) Secularism d) Humanity
- 5) In _____, Govt. of Maharashtra initiated value education at school level.
a) June 1995 b) June 1996 c) June 1997 d) June 1998
- 6) Politeness is _____ type of value.
a) Personal b) Social c) National d) All above
- 7) Sigmond Freud explained _____ stages in psychosexual development.
a) Three b) Four c) Five d) Six
- 8) The aim of Gurukul system is
a) virtue inculcation b) character building
c) 'a' and 'b' d) none of above
- 9) "Moral Education in School" book written by
a) Mahatma Gandhi b) John Dubey
c) Radhasham Sarangi d) Swami Vivekanand
- 10) Flag day is celebrated on
a) 6th August b) 7th December c) 8th October d) 9th April

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा.

१०

- १) मानवी मनावर परिणामकारकपणे नियंत्रण मिळविण्यासाठी _____ चा उपयोग होतो.
अ) शिस्त ब) मार्गदर्शन क) समुपदेशन ड) प्रार्थना
- २) मानवी विकासाचा मूलभूत पाया _____ हा आहे.
अ) श्रम ब) पैसा क) शिक्षण ड) वरील सर्व
- ३) शैक्षणिक धोरण _____ यांने विद्यार्थ्यांच्या नैतिक व भावनिक विकासावर भर दिला आहे.
अ) 1968 ब) 1986 क) 1992 ड) 2002
- ४) राधा सर्व वयस्क व्यक्तींना मान देते. हे _____ या मूल्याचे लक्षण आहे.
अ) सौजन्यशीलता ब) समता क) सर्वधर्मसमभाव ड) मानवता
- ५) शालेय स्तरावर मूल्य शिक्षणाची सुरुवात महाराष्ट्र शासनाने _____ पासून केली आहे.
अ) जून 1995 ब) जून 1996 क) जून 1997 ड) जून 1998
- ६) सौजन्यशीलता हे _____ प्रकारचे मूल्य आहे.
अ) व्यक्तिगत ब) सामाजिक क) राष्ट्रीय ड) वरील सर्व
- ७) सिग्मंड फ्राईड यांनी मनोर्लेगिक विकासाच्या _____ अवस्था स्पष्ट केल्या आहेत.
अ) तीन ब) चार क) पाच ड) सहा
- ८) गुरुकुल पद्धतीचे ध्येय _____ हे होते.
अ) शील संवर्धन ब) चारित्र्य निर्मिती क) 'अ' आणि 'ब' ड) यापैकी नाही
- ९) "मोरल एजुकेशन इन स्कूल" हा ग्रंथ _____ यांनी लिहिला आहे.
अ) महात्मा गांधी ब) जॉन डुबे क) राधाशाम सारंगी ड) स्वामी विवेकानंद
- १०) ध्वजदिन _____ या दिवशी साजरा करण्यात येतो.
अ) 6 ऑगस्ट ब) 7 डिसेंबर क) 8 ऑक्टोबर ड) 9 एप्रिल

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. (Semester – II) Examination, 2016
VALUE EDUCATION (Old) (Paper – VI)**

Day and Date : Tuesday, 13-12-2016

Marks : 40

Time : 10.30 a.m. to 12.30 p.m.

N.B. : 1) ***All questions are compulsory.***
2) ***Figures to right indicate full marks.***

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the need and importance of value education for human rights in the existing social scenario.
 - 2) What is moral development ? Explain the psychoanalytic approach of moral development.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the moral learning inside the school.
 - 2) What are the models of moral education ? Explain value classification and social action model of moral education.
4. Answer the following questions in brief : **8**
- 1) Write a note on moral dilemmas.
 - 2) Explain Justice and care perspectives in morality.
5. Answer the following questions in brief : **12**
- 1) Write a note on moral training.
 - 2) Explain media and moral learning.
 - 3) Explain Indian culture and human values.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) सद्यास्थितीत मानवी हक्कासाठी मूल्य शिक्षणाची गरज आणि महत्व स्पष्ट करा.
 - २) नैतिक विकास म्हणजे काय ? नैतिक विकासाचा मनोविश्लेषणात्मक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) शाळांतर्गत नैतिक अध्ययन स्पष्ट करा.
 - २) नैतिक शिक्षणाची प्रतिमाने कोणकोणती आहेत ? नैतिक शिक्षणाची मूल्य वर्गीकरण आणि सामाजिक कृती प्रतिमाने स्पष्ट करा.
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : ८
- १) नैतिक संघर्ष यावर टीपा लिहा.
 - २) नैतिकतेची न्याय आणि काळजी या बाबी स्पष्ट करा.
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : १२
- १) नैतिक प्रशिक्षण यावर टीपा लिहा.
 - २) माध्यमे आणि नैतिक अध्ययन स्पष्ट करा.
 - ३) भारतीय संस्कृती आणि मानवी मूल्ये स्पष्ट करा.
-

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2016
ADVANCE RESEARCH METHODS (Paper – I) (New)**

Day and Date : Tuesday, 29-11-2016
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

- Instructions:** 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
2) **All** questions are **compulsory**.
3) **Right side figures** indicate the **marks**.
4) Q. No. 1 is objective type.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

14

1. Choose correct alternative and fill in the blanks :

- 1) _____ scale has true zero point.
a) Nominal b) Ordinal c) Interval d) Ratio
- 2) Pearson's product moment co-efficient of correlation is indicated by _____ symbol.
a) γ b) ρ c) β d) σ
- 3) _____ is a non-parametric test.
a) t-test b) f-test c) Z-test d) Chi-square test
- 4) Null hypothesis is also called as
a) Research hypothesis b) Action based hypothesis
c) Statistical hypothesis d) Inquiry hypothesis
- 5) The range of normal probability curve is
a) limited b) un-limited
c) sometimes limited d) can't say
- 6) There are _____ sections of research report writing.
a) Two b) Three c) Four d) Seven
- 7) _____ software is used for statistical analysis of data.
a) Ms-Excel b) SPSS c) both a and b d) None of these
- 8) APA stands for
a) American Psychological Association
b) American Philosophical Association
c) American Psychiatric Association
d) American Promotional Association
- 9) The process in which researcher uses different perspectives and various methods at a time for finding solution to the research question is called
a) logical analysis b) categorization c) triangulation d) trend analysis
- 10) Z score =
a) $\frac{X - M}{\sigma}$ b) $\frac{X - \sigma}{M}$ c) $\frac{M - X}{\sigma}$ d) $\frac{X - M}{\sigma^2}$

- 11) _____ test is used to find whether the difference among three groups is significant.
 a) 't' b) F c) Z d) Chi-square
- 12) The concept of trend analysis is related with _____ research.
 a) Qualitative b) Quantitative c) Historical d) Action
- 13) Parametric tests are used if measuring scales are
 a) Ratio b) Nominal c) Interval d) Both a and b
- 14) In normal probability curve _____ % scores are between 2σ and 3σ .
 a) 0.14 b) 2.14 c) 13.59 d) 34.13

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा व रिकाम्या जागा भरा :

14

- 1) खरा शून्य बिंदू _____ श्रेणी मध्ये असतो.
 अ) नामांकन ब) क्रमनिदर्शक
 क) मध्यंतर/आंतर श्रेणी ड) गुणोत्तर
- 2) पिरसनचा परिघात परिगुणन सहसंबंध गुणक _____ या चिन्हा ने दर्शवतात.
 अ) γ ब) ρ क) β ड) σ
- 3) _____ ही अपरिमितीय चाचणी आहे.
 अ) t-test ब) f-test क) Z-test ड) Chi-square test
- 4) शून्य परिकल्पनेचा _____ असेही म्हणतात.
 अ) संशोधन परिकल्पना ब) कृतिपर परिकल्पना
 क) सांख्यिकी परिकल्पना ड) पृच्छा परिकल्पना
- 5) प्रसामान्य संभव वक्राचा विस्तार _____ असतो.
 अ) मर्यादित ब) अमर्यादित क) काहीवेळा मर्यादित ड) सांगता येत नाही
- 6) संशोधन अहवाल लेखनाचे _____ विभाग असतात.
 अ) दोन ब) तिन क) चार ड) सात
- 7) कच्चा सामग्रीचे संख्याशास्त्रिय विश्लेषण करण्यासाठी _____ साफ्ट वेअर वापरतात.
 अ) एम.एस. एक्सेल ब) एस.पी.एस.एस. क) अ व ब दोन्ही ड) यापैकी नाही
- 8) 'APA' म्हणजे
 अ) अमेरिकन सायकॉलॉजीकल असोसिएशन ब) अमेरिकन फिलॉसॉफीकल असोसिएशन
 क) अमेरिकन सायकिएट्रीक असोसिएशन ड) अमेरिकन प्रमोशनल असोसिएशन
- 9) ज्या प्रक्रियेमध्ये संशोधक संशोधन समस्येचे उत्तर शोधण्यासाठी एकाच वेळी अनेक दृष्टिकोन व विविध पद्धतींचा वापर करतो त्यास _____ म्हणतात.
 अ) तर्कशास्त्रिय विश्लेषण ब) वर्गवारी क) त्रिकोणीकरण ड) प्रवाह विश्लेषण
- 10) Z प्राप्तांक =
 अ) $\frac{X - M}{\sigma}$ ब) $\frac{X - \sigma}{M}$ क) $\frac{M - X}{\sigma}$ ड) $\frac{X - M}{\sigma^2}$
- 11) तीन गटातील फरक सार्थ आहे अथावा नाही हे ठरवण्यासाठी _____ चाचणी वापरतात.
 अ) 't' ब) F क) Z ड) काय-स्क्वेअर
- 12) प्रवाह विश्लेषणाची संकल्पना _____ संशोधनाशी संबंधित आहे.
 अ) गुणात्मक ब) संख्यात्मक क) ऐतिहासिक ड) कृति
- 13) जर मापन शलाका _____ असतील तर परिमितीय चाचणीचा वापर करतात.
 अ) गुणोत्तर ब) नामांकन क) आंतरश्रेणी ड) अ व ब दोन्ही
- 14) प्रसामान्य संभव वक्रामध्ये _____ % प्राप्तांक 2σ ते 3σ च्या दरम्यान असतात.
 अ) 0.14 ब) 2.14 क) 13.59 ड) 34.13

Seat No.	
-----------------	--

**M.Ed. II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2016
ADVANCE RESEARCH METHODS (Paper – I) (New)**

Day and Date : Tuesday, 29-11-2016
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 56

Instructions: 1) *All questions are compulsory.*
2) *Right side figures indicate the marks.*

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) What are the measures of central tendency ? Explain various measures of central tendency.
 - 2) Explain the difference between parametric and non-parametric tests with examples.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the concept of triangulation and types of triangulation.
 - 2) State the various sections in research report writing. State the importance of evaluation of research report.
4. Answer the following questions in brief (**any 4**) : **20**
- 1) Explain the characteristics of normal probability curve.
 - 2) Explain the concept of regression.
 - 3) Explain the nature of trend analysis.
 - 4) Explain the usefulness of computers in data analysis.
 - 5) Explain the method of writing bibliography and references.
5. Answer the following questions in brief (**any 4**) : **16**
- 1) Explain the concept of standard error of mean.
 - 2) Explain the concept of level of significance.
 - 3) Explain the types of hypothesis.
 - 4) Explain the characteristics of t-test.
 - 5) Mean of unit test marks is 40 and standard deviation is 7. A student scores 65 marks in the test. Find 'Z' score.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक): 10
- 1) केंद्रिय प्रकृतीची परिमाणे कोणती ? केंद्रिय प्रकृतीची विविध परिमाणे स्पष्ट करा.
 - 2) परिमितीय व अपारीमितीय चाचण्या मधील फरक उदाहरणासह स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणताही एक): 10
- 1) त्रिकोणिकरणाची संकल्पना व त्रिकोणिकरणाचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - 2) संशोधन अहवाल लेखनाचे विविध विभाग सांगा. संशोधन अहवाल मूल्यमापनाचे महत्व स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार): 20
- 1) प्रसामान्य संभव वक्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - 2) प्रतिगमनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 3) प्रवाह विश्लेषणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - 4) माहितीचे पृथःकरण करण्यासाठी संगणकाची उपयुक्तता स्पष्ट करा.
 - 5) संदर्भ ग्रंथ सूची व संदर्भ लिखणाची पद्धती स्पष्ट करा.
5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार): 16
- 1) माध्यमानाची प्रमाण त्रुटि ची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 2) सार्थकता स्तराची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 3) परिकल्पनांचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - 4) 't' चाचणी ची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - 5) घटक चाचणी मधील गुणांचे मध्यामान 40 आहे व प्रमाण-विचलन 7 आहे, एका विद्यार्थाला चाचणी मध्ये 65 गुण मिळाले तर त्याचा 'Z' प्राप्तांक काढा.
-

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester – III) (New – CBCS) Examination, 2016
TEACHER EDUCATION – II (Paper – II)**

Day and Date : Thursday, 1-12-2016
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

Instruction : Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) The job satisfaction of teacher is depend on his _____ work.
1) Personal 2) Teaching 3) Training 4) Motivation
- 2) The Universalization of secondary education is start from _____ year.
1) 2005 2) 2006 3) 2007 4) 2008
- 3) DPEP means _____
1) Distance Primary Education Programme 2) District Primary Education Programme
3) District Primary Education Plan 4) None of the above
- 4) _____ domains of commitment are fixed.
1) 5 2) 3 3) 4 4) 2
- 5) Pre-service and in-service training for primary teachers at district level is given through _____ institution.
1) Zilla Parishad 2) District Vocational Guidance Centre
3) DIET 4) District Education Extension Service
- 6) Following which aim is not the aim of Teacher Education ?
1) Academic preparation 2) Secular attitude
3) Insight development 4) Aesthetic sence
- 7) Ideal ratio of appointing a teacher for special school with the student is _____
1) 1 : 10 2) 1 : 12 3) 1 : 20 4) 1 : 8
- 8) Operation Black Board means _____
1) To provide black boards and chalks to school 2) To provide chalk to school
3) To provide instructional material 4) To provide site for school building
- 9) _____ is the informal institute of education.
1) School 2) Family 3) College 4) University
- 10) The idea of Fundamental education for all nation's is firstly stated by _____
1) UNESCO 2) UNO 3) UNICEF 4) World Bank
- 11) When teacher gives lecture to the students then _____ is the message.
1) Words 2) Content 3) Lecture 4) Teacher
- 12) Quality of School Education means quality of _____
1) Human factor 2) Physical factor 3) Co-curricular activities 4) All above
- 13) _____ is the major problem of classroom management.
1) Careless attitude of student 2) Increasing growth of student
3) Quality development 4) Lack of physical facility
- 14) Inclusive Education is a part of _____
1) Adult Education 2) Literacy mission 3) Special education 4) Sarva Shiksha Abhiyan

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

१४

- १) शिक्षकाचे व्यावसायिक समाधान हे त्याच्या _____ कार्यावर अवलंबून असते.
१) वैयक्तिक २) अध्यापन ३) प्रशिक्षण ४) प्रबलन
- २) माध्यमिक शिक्षणाचे सार्वत्रीकरण _____ साली सुरू झाले.
१) २००५ २) २००६ ३) २००७ ४) २००८
- ३) डी.पी.ई.पी. म्हणजे _____
१) डिस्टन्स प्राथमरी एज्युकेशन प्रोग्राम २) डिस्ट्रीक प्राथमरी एज्युकेशन प्रोग्राम
३) डिस्ट्रीक प्राथमरी एज्युकेशन प्लान ४) वरीलपैकी कोणतेही नाही
- ४) बांधिलकीची _____ क्षेत्रे निश्चित केलेली आहेत.
१) ५ २) ३ ३) ४ ४) २
- ५) प्राथमिक स्तरावरील शिक्षकांना सेवापूर्व व सेवांतर्गत प्रशिक्षण देणारी जिल्हा स्तरावर _____ ही एक संस्था आहे.
१) जिल्हा परिषद २) जिल्हा व्यावसाय मार्गदर्शन केंद्र
३) डाएट ४) जिल्हा शिक्षण विस्तार सेवा
- ६) खालीलपैकी कोणते ध्येय शिक्षक शिक्षणाचे नाही ?
१) शैक्षणिक सुसज्जता २) धर्मनिरपेक्ष दृष्टिकोन ३) आंतरदृष्टिचा विकास ४) सौंदर्यात्मक दृष्टिकोन
- ७) विशेष शिक्षण शाळेत शिक्षकाची नेमणूक करताना विद्यार्थ्यांशी आदर्श गुणोत्तर _____ आहे.
१) १ : १० २) १ : १२ ३) १ : २० ४) १ : ८
- ८) खडू फळा मोहिमेचा अर्थ _____ हा होय.
१) शाळांना खडू फळा पुरवठा करणे २) शाळांना खडूचा पुरवठा करणे
३) शाळांना अध्ययन साहित्याचा पुरवठा करणे ४) शाळांना ईमारतीसाठी जागेची उपलब्धता करणे
- ९) _____ ही शिक्षण देणारी अनौपचारिक संस्था आहे.
१) शाळा २) कुटुंब ३) महाविद्यालय ४) विद्यापीठ
- १०) सर्व राष्ट्रांसाठी मूलभूत शिक्षण ही संकल्पना प्रथम _____ ने मांडली.
१) UNESCO २) UNO ३) UNICEF ४) World Bank
- ११) जेव्हा शिक्षक विद्यार्थ्यांना व्याख्यान देतात त्यावेळी _____ हा संदेश असतो.
१) शब्द २) आशय ३) व्याख्यान ४) शिक्षक
- १२) शालेय शिक्षणाची गुणवत्ता म्हणजे _____ गुणवत्ता होय.
१) मानवी घटकाची २) भौतिक घटकाची ३) सहशालेय उपक्रमाची ४) वरील सर्व
- १३) _____ ही वर्गव्यवस्थापनाची प्रमुख समस्या आहे.
१) विद्यार्थी बेफीकीर वृत्ती २) वाढती विद्यार्थी संख्या
३) गुणवत्ता विकास ४) भौतिक सुविधांचा अभाव
- १४) समावेशक शिक्षण हा _____ याचा एक भाग आहे.
१) प्रौढ शिक्षण २) साक्षरता अभियान ३) विशेष शिक्षण ४) सर्व शिक्षा अभियान

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. (Semester – III) (New – CBCS) Examination, 2016
TEACHER EDUCATION – II (Paper – II)**

Day and Date : Thursday, 1-12-2016

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the process of teacher professional development.
 - 2) Write the merits and limitations of teacher education in India.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the new research trends in teacher education.
 - 2) Explain the structure of secondary level teacher education in India.
4. Answer the following question (**any four**) : **20**
- 1) What is meant by commitment ? Explain the importance of commitment in teacher profession.
 - 2) Discuss the contribution of Shulmen in research on teaching.
 - 3) Write your opinion about 'Importance of Effective teacher education'.
 - 4) Explain the concept of classroom observation in secondary school education.
 - 5) State the important components of effective teaching.
5. Write short note (**any 4**) : **16**
- 1) Role of NGO's in implementing in service teacher education
 - 2) RMSA
 - 3) Teacher Education with school and community
 - 4) Existing programmes of special education
 - 5) Teacher Education and Teacher.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही १) : १०
- १) शिक्षकांचा व्यावसायिक विकास ही प्रक्रिया स्पष्ट करा.
 - २) भारतातील शिक्षक शिक्षणाचे गुण व मर्यादा स्पष्ट करा.
३. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही १) : १०
- १) शिक्षक शिक्षणातील नवीन संशोधन प्रवाह स्पष्ट करा.
 - २) भारतातील माध्यमिक शिक्षक शिक्षणाची रचना स्पष्ट करा.
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही ४) : २०
- १) बांधिलकी म्हणजे काय ? शिक्षकी व्यावसायात बांधिलकीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 - २) अध्यापनाच्या संशोधनात शुल्मनचे योगदान याविषयी चर्चा करा.
 - ३) 'परिणामकारक शिक्षक शिक्षणाचे महत्त्व' याविषयी तुमचे मत मांडा.
 - ४) माध्यमिक स्तरावरील वर्ग निरीक्षण ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ५) परिणामकारक अध्यापनातील महत्त्वाचे घटक स्पष्ट करा.
५. टीपा लिहा (कोणतेही चार) : १६
- १) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणात अशासकीय संस्थांची भूमिका
 - २) आर.एम्.एस्.ए.
 - ३) शाळा आणि समुदाया समावेत शिक्षक शिक्षण
 - ४) विशेष शिक्षणासंदर्भातील सद्यस्थिती
 - ५) शिक्षक आणि शिक्षक शिक्षण.
-

Seat No.	
----------	--

M.Ed. – II (Semester – III) (New – CBCS) Examination, 2016
ELEMENTARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNS (Paper – III)

Day and Date : Saturday, 3-12-2016
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

- Instructions:**
- 1) **All questions are compulsory.**
 - 2) **Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book on Page No. 3.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternatives :

14

- 1) In different types of the discipline _____ is the ideal type.
A) Military B) Self-discipline C) Controlled D) None of these
- 2) The famous book 'Geetanjali' wrote by
A) Mahatma Gandhi B) Vinoba Bhave
C) Ravindra Tyagi D) Rabindranath Tagore
- 3) For the allround development of child _____ is not the more useful thing.
A) Education B) Culture C) Fashion D) Good habits
- 4) RTE means
A) Right to Energy B) Right to Education
C) Right to Economy D) Right to Effect
- 5) In the operation Blackboard _____ is not include.
A) Blackboard B) Maps C) Water tank D) Charts
- 6) Admission is given the student in Navodaya Vidyalaya after passing the Std.
A) V B) IV C) IX D) VIII
- 7) Responsibility of preparation the curriculum for primary level is
A) SSCE Board B) DIET
C) SCERT D) Maharashtra State Textbook Bureau
- 8) Navodaya Vidyalaya started in India as per recommendation is
A) 1986 NPE B) Mudliyar Commission
C) Kothari Commission D) Radhakrishnan Commission
- 9) Movement start of RTE in India by
A) M.K. Gandhi B) Anna Hajare C) Vinoba Bhave D) Rajiv Gandhi
- 10) NGO means
A) Non Government Office B) Non Government Organization
C) New Generation Organization D) National Geographic Office
- 11) _____ is not the reason of dropout from primary level.
A) Poverty B) Illiteracy C) Ambition D) None of these
- 12) What is meant by UEE ?
A) Universal Elementary Environment B) Universal Elementary Evaluation
C) Universal Education Equity D) Universal Elementary Education
- 13) Sarva Shiksha Abhiyan implementation GR of
A) 18th January 2002 B) 20th January 2003
C) 25th January 2004 D) None of these
- 14) Learning by doing method developed by
A) Mahatma Gandhi B) Swami Vivekananda
C) Arbindo Ghosh D) None of these

P.T.O.

मराठी रूपांतर

14

1. योग्य पर्याय निवडा :

- 1) शिस्थीच्या प्रकारांमध्ये _____ हा शिस्थीचा आदर्श प्रकार आहे.
 अ) सैनिकी ब) स्वयंशिस्थ क) नियंत्रणात्मक ड) यापैकी नाही
- 2) गीतांजली हे प्रसिद्ध पुस्तक _____ यांनी लिहिले.
 अ) महात्मा गांधी ब) विनोबा भावे क) रविंद्र त्यागी ड) रविंद्रनाथ टागोर
- 3) बालकाच्या सर्वांगीण विकासासाठी _____ हा घटक अधिक उपयुक्त नाही.
 अ) शिक्षण ब) संस्कृती क) फॅशन ड) चांगल्या सवयी
- 4) आर. टी. ई. म्हणजे
 अ) ऊर्जेचा अधिकार ब) शिक्षणाचा अधिकार
 क) अर्थव्यवस्थेचा अधिकार ड) प्रभावाचा अधिकार
- 5) खडू-फळा मोहिमेत _____ चा समावेश नाही.
 अ) खडू-फळा ब) नकाशे क) पाव्याची टाकी ड) तक्ते
- 6) नवोदय विद्यालयातील विद्यार्थ्यांना _____ इयत्ता उत्तीर्ण झाल्यानंतर प्रवेश दिला जातो.
 अ) पाचवी ब) चौथी क) नववी ड) आठवी
- 7) प्राथमिक स्तरावरील अभ्यासक्रम निर्मितीची जबाबदारी _____ यांची असते.
 अ) एस.एस.सी.ई. बोर्ड ब) डायट
 क) एस.सी.ई.आर.टी. ड) म.रा.पा.पु. निर्मिती मंडळ
- 8) भारतात नवोदय विद्यालयांची सुरुवात _____ यांच्या शिफारशी मुळे झाली.
 अ) 1986 चे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण ब) मुदलियार आयोग
 क) कोठारी आयोग ड) राधाकृष्णन आयोग
- 9) भारतात शिक्षणाचा अधिकार या चळवळीचा प्रारंभ _____ यांनी केला.
 अ) महात्मा गांधी ब) अण्णा हजारे क) विनोबा भावे ड) राजीव गांधी
- 10) एन. जी. ओ. म्हणजे
 अ) नॉन गव्हर्नमेंट ऑफिस ब) नॉन गव्हर्नमेंट ऑर्गनायझेशन
 क) न्यू जनरेशन आर्गनायझेशन ड) नॅशनल जिऑग्राफिक ऑफिस
- 11) प्राथमिक स्तरावरील गळतीचे _____ हे कारण नाही.
 अ) दारिद्र्य ब) अशिक्षितपणा क) महत्वाकांक्षा ड) यापैकी नाही
- 12) यू.ई.ई म्हणजे काय ?
 अ) युनिव्हर्सल एलिमेंटरी एनवायरमेंट ब) युनिव्हर्सल एलिमेंटरी इव्हॅल्युवेशन
 क) युनिव्हर्सल एज्युकेशन इक्विटी ड) युनिव्हर्सल एलिमेंटरी एज्युकेशन
- 13) शासन आदेशानुसार _____ पासून सर्व शिक्षा अभियान कार्यान्वित झाले.
 अ) 18 जानेवारी 2002 ब) 20 जानेवारी 2003 क) 25 जानेवारी 2004 ड) यापैकी नाही
- 14) कृतिद्वारा शिक्षण पद्धतीचा विकास _____ यांनी केला.
 अ) महात्मा गांधी ब) स्वामी विवेकानंद क) अरविंद घोष ड) यापैकी नाही

Seat No.	
-----------------	--

**M.Ed. – II (Semester – III) (New – CBCS) Examination, 2016
ELEMENTARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNS (Paper – III)**

Day and Date : Saturday, 3-12-2016

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Instruction : *All questions are compulsory.*

2. Write the answer of following question (**any one**) : **10**
- 1) What is meant by freedom and discipline of primary level student ? Discuss the role of teacher.
 - 2) What is Right to Education ? Discuss the provision in RTE Act.
3. Write the answer of following question (**any one**) : **10**
- 1) Explain the concept of enrolment and dropout. Discuss the reasons of them.
 - 2) What is meant by mid-day meals ? Which are the responsibilities to implement properly ?
4. Answer in brief (**any four**) : **20**
- 1) What is the role of teacher in language development of primary student ?
 - 2) Write the concept of elementary 'Education'.
 - 3) Write the objectives of Universal Elementary Education.
 - 4) What is meant by inclusive education ?
 - 5) Which are the goals of Sarva Shiksha Abhiyan ?
5. Answer in brief : **16**
- 1) Write the concept socio-emotional development of child.
 - 2) Write the importance of Vardha Shiksha Yojana.
 - 3) Role of NGO in primary education.
 - 4) What is the role of community in educational planning ?

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) प्राथमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांचे स्वातंत्र्य व शिस्त म्हणजे काय ? शिक्षकाच्या भूमिकेची चर्चा करा.
 - 2) शिक्षणाचा अधिकार म्हणजे काय ? शिक्षणाचा अधिकार कलमातील तरतुदीची चर्चा करा.
3. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) नावनोंदणी व गळती या संकल्पना स्पष्ट करा. त्यांच्या कारणांची चर्चा करा.
 - 2) मध्यान्ह भोजन म्हणजे काय ? योग्य अंमल-बजावणी मध्ये जबाबदाऱ्या कोणत्या ?
4. थोडक्यात उत्तरे लिहा : 20
- 1) प्राथमिक विद्यार्थ्यांच्या भाषिक विकासा मध्ये शिक्षकाची भूमिका काय ?
 - 2) प्राथमिक शिक्षण संकल्पना लिहा.
 - 3) प्राथमिक शिक्षणाच्या सार्वत्रिकरणाची उद्दिष्टे लिहा.
 - 4) सर्वसमावेशित शिक्षण म्हणजे काय ?
 - 5) सर्व शिक्षा अभियानाची ध्येये कोणती ?
5. थोडक्यात उत्तरे लिहा : 16
- 1) बालकाच्या सामाजिक-भावनिक विकासाची संकल्पना लिहा.
 - 2) वर्धा शिक्षण योजनेचे महत्व लिहा.
 - 3) प्राथमिक शिक्षणात एन.जी.ओ.ची भूमिका.
 - 4) शैक्षणिक नियोजनात समाजाची भूमिका काय ?
-

SLR-BB – 18

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. – II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2016
EDUCATION**

Secondary School Level Status, Issues and Concerns (New) (Paper – III)

Day and Date : Saturday, 3-12-2016
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

- N.B. :** 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
2) **All** questions are **compulsory**.
3) Figures to the **right** indicate marks.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) Meaning of learning is a _____
a) Modern science
b) Behavioural science
c) Aspect of teaching
d) Product of teaching
- 2) A period of storm and stress is called
a) Infancy
b) Childhood
c) Adolescence
d) Adulthood
- 3) The centre of teaching process is the _____
a) Student
b) Curriculum
c) Environment
d) Teacher
- 4) _____ work around multiple intelligence has had a profound impact on thinking and practice in education.
a) Alfred Adler's
b) Russell Barkley's
c) Guilford's
d) Howard Gardner's
- 5) In Navodaya Vidyalaya and Kendriya Vidyalaya Free Education is imparted to girls upto class
a) V
b) VIII
c) X
d) XII
- 6) An alternative school is an educational establishment with a curriculum and methods that are
a) Traditional
b) Non-traditional
c) Formal
d) None of these
- 7) _____ education prepares the students for higher education and also for the world of work.
a) Pre-primary
b) Primary
c) Secondary
d) Higher secondary
- 8) _____ governs the academic policies of the colleges of education.
a) UGC
b) NUEPA
c) NCTE
d) NCERT
- 9) Evaluation of the teacher trainees should be in the field of
a) Educational theory
b) Methodology
c) Community work
d) Discipline
- 10) In _____ the N.P.E. is formulated.
a) Aug. 1986
b) Jan. 1986
c) March 1986
d) Octo. 1986
- 11) _____ recommended for the setting up of a UGC.
a) Radhakrishnan Commission
b) Kothari Commission
c) Sargent plan of education
d) Mudaliyar Commission
- 12) The full form of NEUPA is _____
a) National Universal Education Planning and Administration
b) National University of Educational Planning and Administration
c) National University of Educational Planning and Authority
d) National University of Educational Projects and Administration

P.T.O.

- 13) _____ is the process of characterizing and appraising some aspects of an educational system.
 a) Assessment b) Examination c) Evaluation d) Marking system
- 14) Requiring extra time to plan an assessment system and conduct the assessment is the _____ of portfolio assessment.
 a) Aim b) Objective c) Advantage d) Disadvantage

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा.

१४

- १) अध्ययन म्हणजे
 अ) आधुनिक विज्ञान ब) वर्तन विज्ञान क) अध्यापनाचा पैळू ड) अध्यापनाचे फलित
- २) वादळी वारे व तणावाचा कालखंड म्हणजे
 अ) अर्भकावस्था ब) बाल्यावस्था क) किशोरावस्था ड) प्रौढावस्था
- ३) अध्यापन प्रक्रियेचा केंद्रबिंदू _____ असतो.
 अ) विद्यार्थी ब) अभ्यासक्रम क) पर्यावरण ड) शिक्षक
- ४) _____ यांच्या बहुविध बुद्धिमते विषयक कार्याचा शैक्षणिक विचार प्रक्रियेवर व अंभलबजावणीवर मोठा प्रभाव पडला आहे.
 अ) अल्फ्रेड अँडलर ब) रसेल बर्कले क) गिल्फोर्ड ड) हॉवर्ड गार्डनर
- ५) नवोदय विद्यालय व केंद्रिय विद्यालयात मुलींना इयत्ता _____ पर्यंत मोफत शिक्षण दिले जाते.
 अ) पाचवी ब) आठवी क) दहावी ड) बारावी
- ६) अभ्यासक्रम व पद्धतसिंह शैक्षणिक संस्थान पुरवलेली पर्यायी शाळा व्यवस्था ही _____ असते.
 अ) पारंपारिक ब) अपारंपरिक क) औपचारिक ड) यापैकी नाही
- ७) _____ शिक्षण विद्यार्थ्यांची उच्च शिक्षणाची व कार्यविश्वाची तयारी करते.
 अ) पूर्व-प्राथमिक ब) प्राथमिक क) माध्यमिक ड) उच्च माध्यमिक
- ८) _____ ही संस्था शिक्षणशास्त्र महाविद्यालयाची शैक्षणिक धोरणे निर्धारित करते.
 अ) युजीसी ब) एन. यु.इ. पी. ए. क) एन. सी. टी.इ. ड) एन.सी.इ.आर.टी
- ९) शिक्षक प्रशिक्षकांचे मूल्यमापन _____ या क्षेत्रात व्हावे.
 अ) शैक्षणिक सिद्धांत ब) अध्यापन पद्धती क) समाजविषयक कार्य ड) शिस्त
- १०) _____ मध्ये राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण तयार करण्यात आले.
 अ) ऑगस्ट १९८६ ब) जानेवारी १९८६ क) मार्च १९८६ ड) ऑक्टो. १९८६
- ११) युजीसीच्या स्थापनेबाबतची शिफारस _____ यांनी केली.
 अ) राधाकृष्णन आयोग ब) कोठारी आयोग क) सार्जेंट शैक्षणिक आराखडा ड) मुदालियार आयोग
- १२) एन. इ. यु.पी. ए.चे विस्तारीत स्वरूप _____ आहे.
 अ) नॅशनल, युनिव्हर्सल एज्युकेशन प्लॉनिंग अँड अँडमिनिस्ट्रेशन
 ब) नॅशनल, युनिव्हर्सिटी ऑफ एज्युकेशनल प्लॉनिंग अँड अँडमिनिस्ट्रेशन
 क) नॅशनल युनिव्हर्सिटी ऑफ एज्युकेशनल प्लॉनिंग अँड ऑथॉरिटी
 ड) नॅशनल युनिव्हर्सिटी ऑफ एज्युकेशनल प्रोजेक्ट्स अँड अँडमिनिस्ट्रेशन
- १३) शैक्षणिक व्यवस्थेतील कांही पैलूची गुणवैशिष्ट्ये व चांगल्या बाबी सांगण्याची प्रक्रिया म्हणजे
 अ) मूल्यांकन ब) परीक्षा क) मूल्यमापन ड) गुणदान योजन
- १४) मूल्यांकन व्यवस्थेच्या नियोजनासाठी अधिक वेळ देणे, मूल्यांकन प्रक्रियेसाठी अधिक वेळ द्यावा लागणे हा. पोर्टफोलिआ मूल्यांकनाचा _____ आहे.
 अ) हेतू ब) उद्दिष्ट क) गुण ड) दोष

Seat No.	
-------------	--

**M.Ed. – II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2016
EDUCATION**

Secondary School Level Status, Issues and Concerns (New) (Paper – III)

Day and Date : Saturday, 3-12-2016

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

N.B. : 1) **All questions are compulsory.**
2) **Figures to the right indicate marks.**

2. What do you know about the status of Secondary Education in the Maharashtra State ? **10**

OR

What are the problems of education for girls, disadvantaged and differently abled children ? **10**

3. What is the concept, nature and scope of inservice teacher education. **10**

OR

Explain in detail the continuous and comprehensive evaluation system in Teacher Education. **10**

4. Answer in brief (**Any 4**) : **20**

- 1) Concept of educational projection.
- 2) Various strategies of alternative schooling at secondary stage.
- 3) Impact of NPE.1986 on Teacher Education.
- 4) Difference between Norm referenced and criterion referenced evaluation
- 5) Role of SCERT.

5. Answer in brief (**Any 4**) : **16**

- 1) Process of teaching-learning of adolescent.
- 2) Problem of discipline in the classroom.
- 3) Role and functions of UGC.
- 4) Evaluation of school internship programme.
- 5) Tools for the assessment of teaching proficiency.

मराठी रूपांतर

२. महाराष्ट्र राज्यामधील माध्यमिक शिक्षणाच्या स्थितिबिषयक तुम्हाला काय काय माहिती आहे ? १०
- किंवा**
- मुलींचे शिक्षण, अपगताचे शिक्षण व विभिन्न क्षमता असणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणामधील विविध समस्या कोणत्या ? १०
३. सेवांतर्गत शिक्षक प्रशिक्षणाची संकल्पना, स्वरूप व व्याप्ती काय ? १०
- किंवा**
- शिक्षक प्रशिक्षणामधील सातत्यपूर्ण सर्वंक व मूल्यमापनांची प्रणाली सविस्तरपणे स्पष्ट करा. १०
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही ४) : २०
- १) शैक्षणिक प्रक्षेपण/प्राःकथनाची संकल्पना
 - २) पर्यायीशाल प्रणालीच्या माध्यमिक शिक्षणासाठीच्या विविध कार्यनिती.
 - ३) शिक्षक प्रशिक्षणावर पडलेला १९८६ च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाचा प्रभाव.
 - ४) प्रमाणक संदर्भीय मूल्यमापन व निकष संदर्भीय मूल्यमापन यामधील फरक.
 - ५) एस. सी. इ. आर. टी. ची भूमिका.
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तर लिहा (कोणात्याही ४) : १६
- १) किशोरवयीन साठीची अध्ययन अध्यापन प्रक्रिया
 - २) वर्गामधील शिस्तबिषय समस्या.
 - ३) युजीसीची भूमिका व कार्ये.
 - ४) शालेय आंतरवासिता कार्यक्रमाचे मूल्यमापन.
 - ५) अध्यापन सक्षमते मल्यांकन करण्यासाठीची साधने.

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester – III) (New CBCS) Examination, 2016

Paper – IV : ELEMENTARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND ASSESSMENT

Day and Date : Tuesday, 6-12-2016
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

Instructions : Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose correct alternative and write answer :

14

- 1) _____ institute is linked with human resource development section of Indian Government.
a) NCERT b) SCERT c) NCET d) UGC
- 2) For child health improvement _____ education is provided.
a) Health education b) Environmental education
c) Physical education d) Art education
- 3) Through education of work experience and are education _____ is created in student.
a) Activity b) Skillful c) Morality d) Sensitivity
- 4) In new national education policy _____ device is important for developing human attitude.
a) News paper b) Text book c) Conference d) Workshop
- 5) If a student has to study in the same class then it is called
a) progress down b) progress c) achievement d) stagnation
- 6) To impart new knowledge in human mind is
a) policy b) challenge c) function d) way
- 7) The evaluation technique was originated in country of _____ in 1948.
a) India b) America c) Japan d) England
- 8) The major technique of complete education process is
a) value education b) describe c) workshop d) interview
- 9) _____ made growth in training institutions for qualitative development of primary education.
a) Lord Mecauly b) Lord Curzon c) Lord Ripon d) Benzamin Bloom
- 10) There are _____ chapters in the book of National Curriculum Framework.
a) Three b) Four c) Five d) Six

- 11) Healthy, happy and stress free is a _____ of pre-primary education.
a) policy b) nature c) challenge d) work
- 12) Compulsory primary education is called by _____ Act.
a) Patel b) Zakir Hussen c) Gokhale d) Charter
- 13) _____ method was at primary school in India before 1813.
a) Distance b) Adult education c) Monitorial d) Formal
- 14) Child nourishment in education is introduced in the national policy of education.
a) 1968 b) 1986 c) 1992 d) 2000

मराठी रूपांतर

१. खाली दिलेल्या बहूपर्यायापैकी योग्य उतराची निवड करा :

१४

- १) भारत सरकारच्या मानव संसाधन विकास मंत्रालयाला _____ ही संस्था जोडली.
अ) एन.सी.ई.आर.टी. ब) एस.सी.ई.आर.टी. क) एन.सी.ई.टी. ड) यु.जी.सी.
- २) बालकांच्या आरोग्य सुधारण्यासाठी _____ प्रकारचे शिक्षण दिले जाते.
अ) अरोग्य शिक्षण ब) परिसर अभ्यास क) शारीरिक शिक्षण ड) कला शिक्षण
- ३) कार्यानुभव व कला शिक्षणातून विद्यार्थ्यांमध्ये _____ निर्माण केली जाते.
अ) गतिशीलता ब) कुशलता क) नितिमत्ता ड) संवेदनशीलता
- ४) नविन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात मानवी दृष्टिकोण विकासनासाठी _____ हे महत्वाचे साधन आहे.
अ) वर्तमान पत्रे ब) पाठ्य पुस्तके क) परिसंवाद ड) कृतिसत्र
- ५) जेव्हा एखाद्या विद्यार्थ्याला पहिल्याच इयत्तेचा अभ्यास पुन्हा करावा लागतो _____ असे म्हणतात.
अ) अधोगती ब) प्रगती क) संपादनूक ड) स्थगन
- ६) मानवी मनामध्ये नवीन ज्ञान रुजविणे हे शिक्षणापुढील _____ आहे.
अ) धोरण ब) अन्धान क) कार्य ड) मार्ग
- ७) १९४८ मध्ये _____ या देशात मूल्यमापन या तंत्राचा उदय झाला.
अ) भारत ब) अमेरिका क) जपान ड) इंग्लंड
- ८) संपूर्ण शिक्षण प्रक्रियेला गवसणी घालणारे तंत्र म्हणून _____ कडे पाहिले जाते.
अ) मूल्यशिक्षण ब) वर्णन क) गट कार्य ड) मुलाखत
- ९) प्राथमिक शिक्षणाच्या गुणात्मक वाढीसाठी _____ यांनी प्रशिक्षण संस्थात वाढ केली.
अ) लॉर्ड मेकॉले ब) लॉर्ड कर्झन क) लॉर्ड रिपन ड) बेंजामिन ब्लूम
- १०) राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखड्याच्या पुस्तकात एकूण _____ प्रकारेण आहेत.
अ) तीन ब) चार क) पाच ड) सहा
- ११) आरोग्य, आनंदी व तणाव मुक्त हे पूर्व प्राथमिक शिक्षणाचे _____ आहे.
अ) धोरण ब) वैशिष्ट्ये क) अन्धान ड) कार्य
- १२) प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे हा कायदा _____ अॅक्ट म्हणून ओळखला जातो.
अ) पटेल ब) झाकीर हुसेन क) गोखले ड) चार्टर
- १३) १८१३ पूर्वी भारतामध्ये प्राथमिक शाळामध्ये _____ पद्धती होती.
अ) दूरस्थ ब) प्रौढशिक्षण क) मॉनिटोरिअल ड) औपचारीक
- १४) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात _____ च्या बाल शिक्षण संगोपनाची जोड दिली.
अ) १९६८ ब) १९८६ क) १९९२ ड) २०००

Seat No.	
-----------------	--

M.Ed. (Semester – III) (New CBCS) Examination, 2016

Paper – IV : ELEMENTARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND ASSESSMENT

Day and Date : Tuesday, 6-12-2016
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 56

Instructions : 1) **All questions are compulsory.**
2) **Right side figures indicate the marks.**

2. Write answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the need and objective of in-service training.
 - 2) 'To evaluate means not to conduct only examination'. Explain this statement.
3. Write answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Write importance and objective of mid-day meals.
 - 2) What is social commitment ? Write objectives of social service.
4. Write answer the following questions (**any four**) : **20**
- 1) Write the nature of pre-service and in-service training.
 - 2) Write the objectives of NEP 1986.
 - 3) Write special programme of 'Sera Shiksha Abhiyan'.
 - 4) Explain remedies on admission problem in primary education.
 - 5) Explain of NCERT functions.
5. Write the answer in brief : **16**
- 1) What are the principles of elementary education curriculum constructions ?
 - 2) Write aim of District Primary Education Programme.
 - 3) Write areas of research studies in elementary education.
 - 4) Write principles, aims of elementary education curriculum.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक): १०
- १) सेवांतर्गत प्रशिक्षणाची गरज व उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - २) 'मूल्यमापन म्हणजे केवळ परिक्षा घेणे नव्हे. ह्या विधानाचे स्पष्टीकरण द्या.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक): १०
- १) मध्यान्ह भोजन योजनेचे उद्दिष्ट सांगून त्याचे महत्व लिहा.
 - २) समाज निष्ठा म्हणजे काय ? समाज सेवेचे उद्दिष्ट लिहा.
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार): २०
- १) सेवावूर्व व सेवांतर्गत प्रशिक्षणाचे स्वरूप लिहा.
 - २) १९८६ च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाचे उद्दिष्ट्ये लिहा.
 - ३) सर्वशिक्षा अभियानाचे विशेष कार्यक्रम लिहा.
 - ४) प्राथमिक शिक्षणाच्या प्रवेश समस्येवरील उपाय योजना स्पष्ट करा.
 - ५) एन.सी.ई.आर.टी. ची कार्ये स्पष्ट करा.
५. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा : १६
- १) प्राथमिक शिक्षणाच्या अभ्यासक्रम निर्मितीच्या तत्वे लिहा.
 - २) जिल्हा प्राथमिक शिक्षण कार्यक्रमाचे ध्येये लिहा.
 - ३) प्राथमिक शिक्षणातील संशोधन अभ्यासकेंद्रे लिहा.
 - ४) प्राथमिक शाळेच्या अभ्यासक्रमाची ध्येये व तत्वे लिहा.
-

SLR-BB – 20

Seat No.	
----------	--

M.Ed. – II (Semester – III) (New CBCS) Examination, 2016
SECONDARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND ASSESSMENT
(Paper – IV)

Day and Date : Tuesday, 6-12-2016
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

- Instructions :** 1) *Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book on Page No. 3.*
2) **All questions are compulsory.**
3) **Right side figures indicate the marks.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) The type of evaluation of curriculum is
a) Placement b) Formative c) Summative d) Both b) and c)
- 2) Secondary school level curriculum is related to
a) Language b) Science
c) Social Science d) Above all
- 3) In the support system of secondary education _____ is includes.
a) e-learning b) Teleconferencing
c) Interactive Technologies d) Above all
- 4) The programmes of pre-service and in-service are related to
a) Learning b) Feedback c) Training d) Evaluation
- 5) The designing of learning experiences should be
a) Integrated b) Interdisciplinary
c) Both a) and b) d) None of the above
- 6) NCF means _____
a) National Content Framework b) National Curriculum Framework
c) Nominal Content Framework d) Nominal Curriculum Framework
- 7) The component of curriculum is
a) Objectives b) Content c) Evaluation d) Above all
- 8) _____ training is provided to student-teachers before they have undertaken any teaching.
a) Pre-service b) Post-service
c) In-service d) None of the above
- 9) EDUSAT launched by
a) Indian Secondary Research Organisation b) Indian School Research Organisation
c) Indian Space Research Organisation d) None of the above
- 10) The means of teleconferencing is
a) Book b) Telephone c) Library d) None of the above
- 11) Learning conducted via electronic media is _____
a) e-learning b) f-learning c) h-learning d) L-learning
- 12) The principle of curriculum construction is
a) Child centered b) Flexibility c) Variety d) Above all

P.T.O.

- 13) SBSE means _____
 a) School Book in Secondary Education b) State Book in Secondary Education
 c) State Board in Secondary Education d) School Board in Secondary Education
- 14) The use of interactive technology is for _____
 a) Education b) Training c) Marketing d) Above all

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय विवडा.

14

- १) अभ्यासक्रम मूल्यमापनाचा _____ हा प्रकार आहे.
 अ) स्थान निश्चिती ब) आकारिक
 क) साकारिक ड) ब) आणि क) दोन्ही
- २) माध्यमिक शालेय स्तरावरील अभ्यासक्रम _____ शी संबंधित आहे.
 अ) भाषा ब) विज्ञान क) सामाजिक शास्त्र ड) वरील सर्व
- ३) माध्यमिक शाळेच्या आधार प्रणालीमध्ये _____ चा समावेश होतो.
 अ) इ-अध्ययन ब) टेलीकॉन्फरन्सींग
 क) आंतरक्रियात्मक तंत्रज्ञाने ड) वरील सर्व
- ४) सेवापूर्व आणि सेवांतर्गत कार्यक्रम _____ शी संबंधित आहे.
 अ) अध्ययन ब) प्रत्याभरण क) प्रशिक्षण ड) मूल्यमापन
- ५) अध्ययन अनुभवांचा आराखडा _____ असावा.
 अ) एकात्मिक ब) आंतरविद्याशाखीय
 क) अ) आणि ब) दोन्ही ड) वरीलपैकी नाही
- ६) एन.सी.एफ. म्हणजे _____
 अ) राष्ट्रीय आशय आराखडा ब) राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा
 क) नाममात्र आशय आराखडा ड) नाममात्र अभ्यासक्रम आराखडा
- ७) अभ्यासक्रमाचा _____ हा घटक आहे.
 अ) उद्दिष्टे ब) आशय क) मूल्यमापन ड) वरील सर्व
- ८) विद्यार्थी-शिक्षकांना कोणतेही अध्यापन कार्य हाती घेण्यापूर्वी पुरविण्यात येणारे प्रशिक्षण _____ आहे.
 अ) सेवापूर्व ब) सेवेनंतर क) सेवांतर्गत ड) वरीलपैकी नाही
- ९) एज्युसॅट _____ यांनी सुरू केले.
 अ) भारतीय माध्यमिक संशोधन संस्था ब) भारतीय शालेय संशोधन संस्था
 क) भारतीय अवकाश संशोधन संस्था ड) वरीलपैकी नाही
- १०) टेलीकॉन्फरन्सींगचे _____ हे साधन आहे.
 अ) पुस्तक ब) टेलिफोन क) ग्रंथालय ड) वरीलपैकी नाही
- ११) इलेक्ट्रॉनिक माध्यमाद्वारे अध्ययन म्हणजे _____
 अ) इ-अध्ययन ब) एफ-अध्ययन क) एच-अध्ययन ड) एल-अध्ययन
- १२) अभ्यासक्रम रचनेचे _____ हे तत्त्व आहे.
 अ) बालक केंद्रीत ब) लवचिकता क) विविधता ड) वरील सर्व
- १३) एस. बी. एस. ई. म्हणजे _____
 अ) शालेय माध्यमिक शिक्षण पुस्तक ब) राज्य माध्यमिक शिक्षण पुस्तक
 क) राज्य माध्यमिक शिक्षण मंडळ ड) शालेय माध्यमिक शिक्षण मंडळ
- १४) आंतरक्रियात्मक तंत्रज्ञानाचा वापर _____ साठी आहे.
 अ) शिक्षण ब) प्रशिक्षण क) विपणन ड) वरील सर्व

Seat No.	
---------------------	--

**M.Ed. – II (Semester – III) (New CBCS) Examination, 2016
SECONDARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND ASSESSMENT
(Paper – IV)**

Day and Date : Tuesday, 6-12-2016
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Marks : 56

Instruction : Right side figures indicate the marks.

2. Explain the principles of curriculum construction. **10**

OR

Explain the implementation process of language curriculum at secondary school level.

3. Explain the curriculum of teacher education programme at secondary level. **10**

OR

Describe the areas of research studies in secondary education.

4. Answer in brief (**any four**) : **20**

- a) What are the components of curriculum ?
- b) State the nature of science curriculum at secondary school level.
- c) What is the importance of e-learning ?
- d) Explain the nature of Pre-service training programme.
- e) Explain the nature of social science curriculum at secondary school level.

5. Answer in brief (**any four**) : **16**

- a) State the concept of curriculum.
- b) What is the implementation process of mathematics curriculum at secondary school level ?
- c) Explain the importance of teleconferencing.
- d) Explain the role of State Board in Secondary Education.
- e) State the nature of in-service training programme.

मराठी रूपांतर

२. अभ्यासक्रम रचनेची तत्त्वे स्पष्ट करा. 10
- किंवा**
- माध्यमिक शालेय स्तरावरील भाषा अभ्यासक्रम अंमलबजावणीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
३. माध्यमिक स्तरावरील शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाचा अभ्यासक्रम स्पष्ट करा. 10
- किंवा**
- माध्यमिक शिक्षणातील संशोधन अभ्यासाची क्षेत्रे वर्णन करा.
४. थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 20
- अ) अभ्यासक्रमाचे घटक कोणते आहेत ?
- ब) माध्यमिक शालेय स्तरावरील विज्ञान अभ्यासक्रमाचे स्वरूप सांगा.
- क) इ- अध्ययनाचे महत्व काय आहे ?
- ड) सेवापूर्व प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) माध्यमिक शालेय स्तरावरील सामाजिक शास्त्र अभ्यासक्रमाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
५. थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 16
- अ) अभ्यासक्रमाची संकल्पना सांगा.
- ब) माध्यमिक शालेय स्तरावरील गणित अभ्यासक्रम अंमलबजावणी प्रक्रिया काय आहे ?
- क) टेलिकॉन्फरेन्सींगचे महत्व स्पष्ट करा.
- ड) राज्य माध्यमिक शिक्षण मंडळाची भूमिका स्पष्ट करा.
- इ) सेवांतर्गत प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे स्वरूप सांगा.